

Излиза на 15 и на 30 съ-
ки месецъ.

Писма, статии и дописки
са испроважда въ Букурещъ, до Д.
В. Хранова въ Русчукъ и до
ки. „Промышление“ въ Ца-
риградъ.

Администрацията са на-
мира на Str. Sv. Anton, № 14.

ЗНАНИЕ

Годишната цѣна на въ-
стникъ е:
За Ромъния . . . 12 фр.
За Русчукъ и
Австрия 14 „
За сѣка Ев-
ропейска Турция . . . 16 „
За Россия 5 р.

Неплатени писма са вжр-
чатъ назадъ.

ИЗДАНИЕ ЗА НАУКА И ЛИТЕРАТУРА.

Чѣсто сѣда и са чуда
На бѣлиятъ свѣтъ,
На слънцето, на звѣдите,
На тоя скелетъ,
Който носи име човѣкъ,
Който нѣма срамъ
Да разказва и да пише,
Че отецъ Аврамъ
Му е далъ властъ да царува,
Да бѣде деспотъ
Надъ сичките животинки
Надъ своятъ родъ . . .
Сѣда, глѣдамъ и чуда са:
Защо съмъ и азъ?
Трѣбамъ ли ви? Кому трѣбамъ?
Питамъ азъ и васъ.
Кажете ми още, мола,
Що ще бѣде съ менъ:
Ща ли умра още рано,
Младъ, крѣхакъ, зеленъ,
Или ща да хода гърбавъ
Изъ село въ село
Да разказвамъ съ пѣсните си
Щото е било .
Да ви пѣя за Лазара,
За златниятъ вѣкъ,
Когато е на човѣкъ
Братъ билъ пакъ човѣкъ?
Или ща азъ да постигна
Богатство и честъ
И да вида съ очите си
Що е хорска лествъ?
Но по-послѣ, но по-послѣ? . . .
Ето единъ день
Азе лѣжа въ постѣлата,
А около менъ
Дѣлатъ вече златото ми
И мойтъ имотъ! . . .
Поврага му и парите
И тоя животъ!

ТРИ КАРТИНИ ИЗЪ БЪЛГАРСКИЯТЪ ЖИВОТЪ.

ОБЯСНЕНИЕ.

Единъ мой приятель ми доказваше единъ день,
че ние, бълггарете, сме добри христие, защото ми-

слиме повече за ближните си, нежели за своята соб-
ственна черга, която одавна вече са е покъсала и
която е пълна съ бѣлхи. Това непатриотическо убѣ-
ждение ма накара да излѣза изъ себѣ си, да наго-
вора на моятъ приятель цѣлъ шаникъ грубости
и да му докажа като два и два четири, че не-
гова милостъ не чете нито цариградските въстници,
нито издаденните отъ г-на Данова ръководства, нито
стихотворенията въ в. „День.“ „Българете не сѣ до-
бри христие, извикахъ азъ и долната ми устна
затрѣпера отъ ядъ. — Добрите христие са ста-
раятъ по-напредъ да поощатъ чуждите черги, а по-
слѣ вече са завѣматъ да плачатъ на своите гро-
бища. . . Българете не сѣ такива. Тие достойни за
уважение хорица мислатъ, сѣнуватъ и грижатъ са
само за своите лични удоволствия, които са нари-
чатъ у насъ „животецъ“, а ако понѣкогашъ плачатъ
по чуждите гробища, то плачатъ именно за това, за-
щото мъртавите иматъ дѣца и унуки, които могатъ
да имъ бѣдатъ подойници. Ето каква е работата . . .
Ехъ, българинътъ знае на какво стѣпя и що му е
потрѣбно! Искашъ ли доказателства? Ако искашъ,
то трѣба да знаешъ, че ако въ Влашката земя да
не би съществовале патета и мисирчета, то и ори-
те не би са събирале да плачатъ надъ чуждите гро-
бища. Тая логика, както ми са чини, е твърде по-
нятна. Ето ти главната причина, която накарава наши-
те банкере и базиргяне, нашите учени и просвѣтителе,
нашите патриоти и дипломати да оставятъ жените си и
дѣцата си, да презиратъ името си и народността си
и да са отказватъ отъ майките си и отъ бащите си.
Едно време мой дѣдо, който бѣше чистъ и пеноро-
ченъ българинъ, говорѣше, че учението е празна ра-
бота, защото чорбата му не стая отъ него по-гъста; че
отечество му не трѣба, защото неговите покойни роди-
тели не сѣ му оставиле триста крави и хилядо овце; че
родолюбие и чедолюбие му не трѣбать, защото неговите
дѣца му не даватъ заработенното отъ тѣхниятъ
трудъ сребро и злато за вино и за ракия; най-послѣ,
че народность му не трѣба, защото гръците живѣятъ
по-добре и работатъ по-малко отъ българете. „Дой-
де грацквиятъ калугеринъ на дворятъ ти, говорѣше
той, пробѣбре ти съ носѣтъ си нѣколко „кирие елей-
сона“, поглади брадичката си и земе ти паричките;
дойде Янаки въ къщата ти, похване та за ръката,
даде ти нѣколко капки локмаруху, земе ти парич-
ките и облизва ти са; дойде агиосъ Никифорисъ въ
селото ти, расперчи хатѣтъ си, извика „хей христие-

анларъ“, земе ти паричките и присмива са на главата ти. Грѣците сѣ умни хора. Тие са не учатъ нито физикъ, нито граматикъ, а пиятъ сурови яйца и оправятъ гласовете си. Молитвите сѣ такава скъпоцѣнна стока, която са купува безъ пари, а продава са за чисто злато. Поучете са отъ грѣците какъ да живеете.“ Дѣдо имаше пълно право. Неговите сѣвѣти са уважаватъ отъ сичките наши граждани. Въобразете си, че единъ гладенъ орелъ лѣти надъ нѣкоя мърша и че има намѣрение да кацне на нея и да са паде до уригане; въобразете си, че тая мърша е мазна, отгосена и хранителна; най-послѣ, въобразете си, че гладниятъ орелъ не намира никакви копуленти, освѣнъ нѣколко дългоклюни гарване и освѣнъ нищожно количество щърбоккраки гарги, и че сѣдбата му обѣщава извѣрждно щастие. Разбира са, че ако нашиятъ орелъ да не би оставилъ своите планини и своите орлета и да търси мазни мърши изъ слѣпите царства, то би билъ принуденъ да ъде зайчета, лалугере и полски мишки, които, както е извѣстно, са хващатъ не твърде лесно и които удовлетворяватъ крѣвожѣдниятъ стомахъ не твърде изобилно. Така сѣщо, ако нашиятъ българинъ да би останалъ въ своята бащина къща и да живеѣ честно или, както казватъ бабичките, „като господъ далъ“, то би трѣбало да работи, трѣбало би да храни жена, трѣбало би да отгѣда дѣца, трѣбало би да глѣда майка и баща, трѣбало би да даде премѣна на сестри и на дѣщери, и много друго, а сичките тие домашни обязанности сѣ и тѣшки и неблагоприятни работи. Мършата, — ако тя доводно чѣсто и да бива вонѣца и неприятна на вкусъ, — е по-сладка именно за това, защото за нея „не е прѣла ни баба, ни прабаба“, защото тя не изисква ни печене, ни варене, ни дѣкване и защото принадлежи сѣкому безъ различие. Земете за примѣръ нашиятъ казанлъшки херой, за когото ви разказвахъ вече въ пѣрвата картина, отворете главата му и разгѣдайте нравственната страна на воденицата му. Турете очилата си и глѣдайте. Ако Николко да би останалъ въ Казанлъкъ, то би трѣбало да храни жена, да отгѣда дѣца и да живеѣ честно и почтенно, защото, въ противенъ случай, корѣмътъ му, дѣцата му, жената му и общественото мнѣние би го накараде да са откаже отъ множество мечешки наклонности и отъ нѣкои и други тѣлесни и душевни наслаждения. Въ Влашко не е така. Въ Гюргево, на примѣръ, сѣществуватъ множество циганки, унгоройки, нѣмцойки, еврейки и ромѣнки, които не изискватъ отъ своятъ почитателъ нищо друго, освѣнъ черни мустаки, дебѣли кѣлки, огненни очи и яжки гърди. Послѣдното достоинство са изисква отъ сѣки единъ разуменъ херой именно за това, защото патриархътъ на семейното огнище е длѣженъ да държи сичко въ рѣдовностъ и защото женските страсти сѣ разнообразни. Така на примѣръ, ако бѣде пияна жената, то нейниятъ повѣлителъ е длѣженъ да изцѣди изъ утробата ѣ сичките утровителни частици на спиртътъ и съ двата юмрука; а ако е пиянъ мѣжътъ, то неговата всемилостива, цѣломѣдренна и благочестива стопанка трѣба да удря така, щото ко-

стите му да останатъ цѣли и за другиятъ день. Достовѣрно е вече извѣстно, че Николчо и неговата циганка, — която той непременно желае да нарече законна съпруга, ако неговата законна работница и да копае чуждите глави градини да прехрани дѣцата си, — повтарятъ гореказанните екзекуции по триесетъ и единъ пътъ презъ месѣцътъ, ако родителите имъ и да са мѣняватъ по нѣколко пъти на деньтъ. — Причините, които сѣ накараде отца Вартоломея да са откаже отъ своите родители и роднини, безъ никакво сѣмѣние, сѣ имале такива свойства, които са проявятъ у човѣчеството само въ оние случаи, когато на единъ рѣдовенъ гения са поиска да са отличи нѣкакъ си, да поживѣе малко по-добре и да остави славно име. Тие сѣщи причини накараха преди нѣколко години императора Максимилиана да пѣе на мексиканското купнище и да са грижи за прогресивното благосѣстояние не оние хора, които никога не сѣ завиждаде ни на едно отъ европейските благосѣстояния; тие сѣщи причини накараха преди нѣколко години множество Христови апостоли да принуждаватъ грѣшното човѣчество да спаси душата си почти насила или да хвъргатъ бисерътъ си предъ оние животни, които едвамъ бѣха въ сѣстояние да намѣратъ хлѣбъ за своята прехрана; най-послѣ, тие сѣщи причини накараватъ и до тая миналата множество патриоте да оплакватъ сѣдбата на простите смѣртни, да проливатъ сѣлзи по чуждите помѣне и да четатъ псалгиръ даже и за оние православни християне, които никога не имъ сѣ даваде право да бѣдатъ епитропе надъ дѣцата имъ и надъ имането имъ. Ако отецъ Вартоломея да би останалъ въ България, ако да би са оженилъ на време, ако да би надобивалъ дѣца и ако да би искаравалъ хлѣбътъ си съ честенъ трудъ и съ човѣчески усилия, то множество вдовици би останале не оплодотворени, множество черни коси и вити вѣжди би побѣдѣле въ уединение и множество прости работници би работиле за своята собственна гуша. А знаете ли, че ако у работникътъ са появи изобилие, то неговото щастие и въ такавъ случай не може да бѣде подилно, защото човѣческите потребности сѣ голѣми, а ако нѣколко хилѣди сѣлѣне дадатъ на едно лице по една частъ отъ своето изобилие, то това лице може да изпълни по-голѣмата частъ отъ своите удоволствия? Кажете ни, какво зло намирате въ това естествено явление? Ние глѣдаме на много нѣща не съ такива очи, съ каквито би трѣбало да глѣдаме, именно за това, защото не сѣка година бива плодородие. И така, сичкото зло са заключава не въ самото зло, а въ плодородието. Моралистите не напразно ни разказватъ, че „и въ лошава по нѣкой пътъ са заключава добро.“ Ние имъ вѣрваме. Колкото за послѣдниятъ нашъ херой, който играе най-важната роля въ третата картина, азъ не зная ни какво да ви разказвамъ, защото кукувицата е на сѣкаде кукувица и защото трѣнката не е въ сѣстояние да роди грозде даже и въ обѣтованната земя. Азъ мисла, че ако природата да би имала положителни цѣли при устройството на човѣческата глава, то множество

овце би трѣбало да ходатъ на два крака, множество синигере би трѣбало да превоздатъ нѣмските поети (Шиллера), множество пѣдипѣдци би трѣбало да станатъ сѣтрудници на нашите цариградски вѣстници (особенно на „День“), множество кречетуши би трѣбало да пишатъ статии за просвѣщеніето на комарете, множество паѣци би трѣбало да станатъ адвокати на гжсениците, множество цанцугере би трѣбало да са овладичатъ, множество дипломати би трѣбало да са опопатъ, множество попове би трѣбало да чешатъ вълна, множество перачки би трѣбало да станатъ писатели, множество учители би трѣбало да пасатъ гжските, множество поети би трѣбало да тжреатъ булумачтъ и т. н. Но азъ са заджрдорихъ! Нека ви бжде извѣстно, че подобна премѣжда ще да премине презъ главата на сичките наши писатели, които са не ржководатъ по филологическите правила на Др-а Богорова, по логическите принципи на Др-а Берона, по естетическите сжображения на Др-а Войникова и по изищните лекции на Др-а Оджакова. „Краткостъта е главното достоинство на единъ писателъ,“ говорятъ гореканните наши учени, ако въ тѣхните списания тая краткостъ и да са довозда до послѣдпийото митарство на блаженна Теодора, т. е. ако тѣхните расжждения и да са спреивнатъ на сѣка крачка именно за това, защото въ тѣхъ са намиратъ цѣлъ лексиконъ думи и цѣла риторика съ високи фрази, а мжршави мисли и исжркано сждржание.“

Който е ималъ щастие да види Ромъния и да са расходи по пейните голѣми градове, той трѣба да знае, че природните красоти на тая земя иматъ голѣмо сходство съ нашите, съ бжлгарските, слѣдователно азъ не желая да ви описвамъ нито росата и пилците, нито въздухтъ и меризмите, нито измаилската калъ, нито галацската воня, нито гюргеиската слѣпота, нито александрийскитъ патриотизмъ, нито болгарските примаре, нито турпо-магорелскитъ посадникъ, нито крайовското постоянство, нито плоешкото нищо, нито букурешките чорбаджие. Сичките тие нѣща вие можете да намѣрите не само въ босоноги Русчукъ и въ боядисани Пловдивъ, а и въ кривокраки Сопотъ, въ мечочоли Калоферъ, въ израилствуещи Свищовъ, въ „високо-правесвенпѣйше“ Тжрново и между премждрите коритаре въ Габрово. Съ една дума, азъ желая да ви раскажа или да ви опиша само оние ромънски природни и неприродни преимущества, които сж свойственни само на тая земя и които могатъ да привѣдатъ сѣка млада душа въ поетически вжсторгъ. Небето било ясно, джждове не валѣле цѣли двѣ недѣли, слжщето не кло, Измаилъ са старалъ да изсжхне, букурешките аристократки и чистоцотните бербере поливале прашните улици съ кисело зеле и съ сапунена вода, голѣми пропорции аммиакъ са повдигале отъ сѣка една страна, бакалетите изливале солената вода изъ каците на вовонѣлата са лакерда предъ самата палиция, полицейските бради и мустаки мерисале и мжлчале, вучетата чистиле улиците съ езиктъ си, адвокатете вжрвѣле камъ трибунальтъ, котките по-

силе по таванете развалени скумрии . . . „Но за какво ни ти раскажвашъ сичкото това, когато ние можеме да идеме на Галлата и да са насладиме отъ тие предѣсти съ своята собственна персона? ще да извикате вие. — Ако си са рѣшилъ да говоришъ за преимуществата на Букурещъ предъ нашите градове, то говори ясно и не заплитай са катопѣтелъ въ кжлчища.“ Слушайте. Въ Ромъния са случиле три велики сжбития. Сѣки отъ васъ знае, че великите дѣла (разбира са, че човѣческите) са посерѣчатъ отъ простите смжртни съ ентузиязмъ и съ гржмогласни похвали, безъ да са глѣда защо именно тие дѣла сж велики, дѣйствително ли сж велики, за кого сж велики, кой ги е нарѣкалъ велики и за джлго ли време ще да останатъ велики. Човѣкътъ е направенъ така, щото нему е необходимо разнообразие, слѣдователно той доволно чѣсто дава велико значение и на най малките работи, защото тие работи го извоздатъ изъ неговата колиба на чистъ въздухъ и накарватъ го да заборава и разглагодствуваията на баща си, и неудоволствията на майка си, и пехлеванияжкътъ на жената си, и неблагонадѣжностъта на дѣцата си. Тая е оная велика причина, която е сжздала стотини празници и която накарва човѣчеството да тжрси утѣшение въ червеното винце между своите приятели и познйпници. Доказано е вече, че колкого повече сж позабжркани и по-неестественни отношенията на мжжътъ камъ жената, толкова повече са празнуватъ и празници. Но азъ са заджрдорихъ изново. Въ Ромъния са случиле три велики сжбития, които трѣба да сж забѣлѣжени вече не само въ анализите на г-на Хажджу, но и въ бжлгарската история на г-на Кржстовича, която непремѣнно трѣба да са свжрши съ бжлгаро-кинезскитъ периодъ. Гореканните три сжбития накарале ромъните да сжздадатъ още единъ празникъ. Още отъ утренъта на новиятъ празникъ звжщците на тристатѣхъ букурешки черкови приуудиле чувствителните хора да са откажатъ отъ своето утрешно спокойствие; многочисленно количество жени, дѣца и бабички припкале по градските улици и радвале са; слжщето, което доволно чѣсто приемава участие въ човѣческите веселия, блѣстѣло съ сичката своя сила; бузаджиете, шекерджиете, халваджиете и вжобще сичките любимици на дѣцата са приготвяле да спечѣлатъ нѣкоя парица: съ една дума, сичко са приготвяло да са повесели или да поживѣе малко по-безгрижно. Азъ ща да опиша тие три сжбития на кратко, защото есенциите са даватъ даже и отъ Др-а Богорова не въ твжрде голѣмо количество и защото истинната поезия бива немногосложна. Пжрвото сжбитие, което е сжзрѣло въ Гюргео, са е свжршило съ свадба; второто сжбитие, което е ожалостило цѣлъ Букурещъ и сичките благородни и благочестиви сжрца, са е свжршило съ смжртъ и съ духовно завѣщание; а третѣото сжбитие, което са е извжршило пакъ въ столичнитъ градъ и което е повдигнало букурешкитъ патриотизмъ на нѣколко градуса, са е свжршило съ омициялно кржщение въ

ромънската камера. Изъ тие нѣколко рѣда вие са усѣщате вече, че въ първото събитие главната роля е игралъ нашиятъ казанлъшки херой г. Николчо, на когото животописанието азъ са постаряхъ вече да ви опиша до колкото бѣше възможно въ първата картина. Това е така. Когато Николчо са преселилъ въ Гюргево и когато почувствувалъ около себѣ си небрано лозе, то пустилъ въ ходъ и послѣдниятъ си грешъ, защото въ много градове подъ ясното небе даже и чистата женска любовъ са продава на кантарѣ. Първоначално той търсилъ работа, мислилъ за жената си и за дѣцата си, надѣялъ са слѣдъ време да имъ бѣдо полезенъ — или да ги доведе въ Ромъния, или да спечѣли нѣкоя и друга пара и да са върне назадъ, — кроилъ планове за воспитанието на рожбата си и довольно чѣсто обвинялъ своятъ характеръ; но слѣдъ нѣкой месецъ, малко-по-малко, безъ да са сѣти и той самъ какъ са е случило сичкото това, Казанлъкъ захваналъ да му са представлява въ нѣкакъвъ си неопредѣленъ видъ, лицата на дѣцата му са изгубиле въ нѣкаква си магла, а фигурата на жената му захванала да приема друга форма, другъ видъ и друго положение. И така, малко-по-малко, когато преминале вече цѣли двѣ години, Николчо изгубилъ и послѣдната капка отъ своя поезия, защото нѣкои отъ гюргевските комунистки му са показале по-апетитни отъ неговата работница и защото червеното вино имало такива чудотворни свойства, които изглаждатъ изъ човѣческиятъ мозакъ сѣко едно въспоминание. Въ първото време Николчо работилъ, харчилъ съ своите многочислени жени и се още мислилъ да бѣде човѣкъ, но времето и обстоятелствата довольно чѣсто преобръщатъ наопаки и самата природа. И така, виното, развратниятъ животъ и разваленното общество довольно скоро произвѣле своето разрушително влияние и Николчо захваналъ да са скита изъ кърчма въ кърчма, да спи подъ откритото небе и да мисли само за излѣчението на своята болна глава съ сѣщиятъ клинъ. Работа никой вече му не давалъ, защото пиянството произвежда слабостъ, а слабостъта — отвращение къмъ сѣка една работа. Когато единъ милостивъ човѣкъ са съжалилъ надъ бѣдственното състояние на нашиятъ херой и когато го земалъ въ къщата си за работникъ, то го пратилъ въ зимникътъ да наточи малко вино и да извади малко кисело зеле. Николчо, на когото корѣмътъ въ това време хваналъ вече трагия, налѣлъ нѣколко паници съ вино и испилъ ги на гладко сърце. Чѣка господаринътъ му десетъ минути, чѣка други десетъ минути, а Николчо се нѣма и нѣма. „Тоя харсжзинъ е заспалъ въ зимникътъ“, казалъ милостивиятъ човѣкъ и отишълъ да го търси. Но когато той прескокналъ презъ прагътъ на зимникътъ, то предъ очите му са представила такава живописна картина, каквато не би могла да срѣшнете нито у Хохарта. Бѣчвата, която брала сто ведра вино, истекла до капка и Николчо плаувалъ по червепото море като венецианска гондола. Послѣ това произшествие, което, съ помощта на цѣломъ-

дренните гюргевски жени, станало извѣстно въ довольно кратко време почти по цѣлиятъ градъ, Николчо постигнала твърде трагическа сѣдба. Благо-разумните хора, които купуватъ виното си за чисти пари, са бѣле не само да му дадатъ работа, но и да го пуснатъ въ къщите си. Но господъ богъ не заборава ни най-послѣдните свои създания. Една отъ неговите любовници, която принадлежала на циганското племе и която глѣдала на пиянството като на достойнство, са рѣшила да земе чорбаджийскиятъ синъ подъ своето покровителство и да го храни съ своятъ трудъ. Тая човѣколюбива женица прала чуждите дрѣхки, купувала на любовникътъ си вино и ракия и наслаждавала са отъ неговите прелести. Разбира са, че и нѣжното сърце на нашиятъ херой не е могло да не поблагодари своята благодѣтелка. Не преминала нито една година, а Николчо ѝ предложилъ вече своята дѣсница и пожелалъ да я нарѣче законна съпруга. Това произшествие е важно въ двѣ отношения: първо, изъ негние можеме да заключиме, че човѣкътъ довольно чѣсто са преобразява на безполезенъ предметъ, който намира съчувствие само у оние паднали и нищожни, какъвто е и той самъ, създания; второ, че кривото дърво не може да исправи ни самата природа, ако моралистите и да ни разказватъ, че нейните закони сѣ чудотворни. А какво прави Николица? Какъ живѣе тая сирота жена, която е била обязана отъ нравственните принципи на казанлъшката патриархалност да бѣде послушна на родителите си, да избере за свой съжителъ синътъ на градскиятъ първенецъ и да му наражда дѣца? Какви мъки и какви неволи е длѣжна да търпи тая добра и честна майка, която е длѣжна да отглѣда своите дѣца безъ ничия помощъ? Тя работи, копае, не доспива си, не доѣда си . . . Кой ѝ е кривъ? Отецеската воля трѣба да са уважава безъ никакви противорѣчия!

Въ тая сѣщо минута, въ която казанлъшкиятъ чорбаджийски синъ стѣпилъ съ своята циганка въ божиятъ олтаръ да тури на главата си вториятъ браченъ вѣнецъ, въ Букурещъ произвѣзло второто събитие, което има съвсѣмъ другъ характеръ. Отецъ Вартоломей, който успѣлъ вече да награди земята съ достаточное количество аммиакъ, са рѣшилъ най-послѣ да ѝ предаде и своето мазно тѣло, което било закопано съ голѣмо тържество. Най-главната побудителна причина, която накарала букурешките граждане да произвѣдатъ такова увеселително тържество, сѣ биле, безъ никакво съмнѣние, паричките на блаженниятъ човѣкъ, защото златото и среброто сѣ такива благородни метали, които даватъ даже и на мъртвите лѣшове нѣкакво си благоухание. Намъ е извѣстно вече, че богатството е такава чудна сила, която накарва даже и най-страшните циници да са кланятъ предъ нейните обладатели, и ни на единъ честенъ човѣкъ са не иска да знае, отъ дѣе добиено това богатство, съ какви срѣдства е то добиено и какъ е добиено. Но и можеме ли ние да бѣдеме строги предъ обладателите на всесилните богатства, когато даже и кесните, въ които нѣкога

си са е намирало злато, сѣ до толкова мили предъ очите на човѣчеството? И наистина, защо ми е тво-
ята честностъ, когато сичките честности подъ ясно-
то небе сѣ длѣжни да ходатъ съ мотивата на ramo
и да пѣшкатъ подъ тѣшкитѣ яремъ на златниятъ
„тѣлецъ“? Пари ни дайте, пари, — честността не
може нито да са облѣче, нито да са изѣде, нито
да са испие . . . А какво праватъ родителите и
родниците на отца Вартоломея? — Майка му . . .
Да не е раждала дѣца! Азъ и до днесъ още не
мога да са убѣда, че и Адамъ е билъ до толкова
виновенъ, до колкото Ева. Сѣки вече знае, че ж-
мѣта е сѣблзнила женага, а не мѣжтѣ.

Но да оставиме мѣртвецѣтъ и неговите богат-
ства, които сѣ биле преполовени отъ благодарното
човѣчество тутакси послѣ послѣдниятъ му часъ, и
да видиме какви подвиги е правилъ Ионъ Чучу-
лигано презъ тоя исторически день и какви сѣ биле
послѣдствията отъ неговите подвиги. Азъ ви казахъ ве-
че, че милата сѣжителница на г-на Иона е употрѣб-
ляла сичките си сили да тури юздата на своятъ
сѣпругъ, а тоя сѣпругъ не е ималъ нито воля, ни-
то морална сила, нито особено желание да хапе
или да рита. И така, малко-по-малко Ионъ са
укротилъ до такава степенъ, щото не само заповѣ-
дите, но и сичките помишления на кокова Елена са
испълняле буквално. Единъ день кокона Елена обя-
вила на своятъ волюиспълнителъ, че ако той да
би билъ припознатъ официално за наследникъ на
старовременните даки, то щастieto ѝ би било под-
пѣлно. Това невинно желание накарало Иона да
са замисли, а послѣ да са рѣши да извърши трѣ-
тѣото велико сѣбитие. Той написалъ длѣга и крас-
норѣчива, — подъ влиянието или подъ диктовката на
едного отъ букурешките адвокати и подъ надзира-
телството на своята сѣпруга, — прошение, занесалъ
го въ камерата и помолилъ депутатите да обхрнатъ
на него особено внимание, защото, по неговите
думи, въ това прошение са излагатъ такива мисли,
които непременно ще да спасатъ ромѣнската на-
ционалностъ отъ славянските посѣгателства. Това про-
шение, въ което между друго са говорило така, било
прочетено тържественно. „Азъ Ионъ Чучулигано, —
извикалъ секретаринѣтъ на камерата, който билъ обя-
занъ да чете сичко, — който принадлежѣ на ромѣн-
ското племе, або и да сѣмъ са родилъ въ варвар-
скиятъ градецъ Лѣсковецъ, желая да са върна въ
лоната на моето старо отечество, което моиятъ
баща, по различни причини, е билъ принуденъ да
остави. Ако азъ днесъ и да са наричалъ „сѣрбъ“, но
въ гърдите ми тупка ромѣнско сѣрце, което е го-
тово почти сѣка минута да пожертвова себѣ си за
благосѣстоянието на онзи народъ, чиято кръвъ тече
и въ моите жили. Едно време, когато въ Ромѣния
сѣ владѣле татарете, една частъ отъ ромѣнскиятъ
народъ побѣгнала презъ Дунавѣтъ, скрила са въ не
проходимите гори на Бѣлгария и населила нѣколко
села и градове, между които е и моиятъ градецъ
Лѣсковецъ. И така, сичките градинаре, които днесъ
ходатъ по свѣтѣтъ да садатъ лукъ, просѣвѣние,

праса, пулитика, чушки и други зеленчуци, не сѣ
нищо друго, освѣнъ законорожденни дѣца на Тра-
яна и на Бояна велики. (Общо одобрение). Когато
Манойлъ майсторъ е градилъ мапастирѣтъ Намцу-
луй, то мой дѣдо е посилъ камане, а баба ми е
гасила варъ. Освѣнъ това, моите дѣди и прадѣди
сѣ биле благородни хора, т. е. принадлежѣле сѣ
на болѣрското сѣсловие, защото корѣнѣтъ ни про-
исхожда право отъ Ромула, който нѣкога си е билъ
испровожденъ отъ даките да основе Римъ и да на-
сели по Италия ромѣнски колонии. Ако ми не вър-
ватъ, то можете да попитате г-на Хажджу или г-на
Кара-Георгия (адресата му е въ бѣлгарското кавене,
Strada Gabroveni), които ще да ви докажатъ като
два и два четири, че ако даките произхождатъ отъ
Адама, то азъ произхождамъ право отъ бога. Това
ви доказва и моиятъ прѣкоръ Чучулигано. Сѣки отъ
почтенните депутати, които сѣ са сѣбрале днесъ въ
тоя салонъ да рѣшатъ сѣдбата на ромѣнскиятъ на-
родъ, — не изключаватъ са изъ това число и бол-
градските депутате, — трѣба да знае, че *чучулига-
та* (тая дума е санскритска) е била сѣздадена
преди Адама, слѣдователно азъ имамъ право не са-
мо на ромѣнско гражданство, но и на болѣрство съ
сичките негови привилегии. (Болградскиятъ депута-
тинъ мѣлчи). И наистина, ако нѣкои си грѣци и
ромѣне, на които родословието са захваща отъ ви-
зантійската империя или отъ пелазгите, иматъ право
да носатъ болѣрски качули, то г. Хажджу, г. Цезаръ
Болякъ, г. Кара-Георги и азъ трѣба да туриме на
главите си лаврови вѣнци. И така, благоволете, поч-
тенни депутати, да приѣмете прошениято ми и да ис-
пълните моето искрено желание, ако желаете до-
бро на народѣтъ си. Азъ ви казвамъ „ако желаете
добро на народѣтъ си“ само за това, защото въ
моята глава са намиратъ многочисленни проекти, ко-
ито, съ помощта на моята кокона, рано или късно
ще да сѣзрѣятъ, и азъ ща бѣда въ сѣстояние да
издавамъ педагогически вѣстникъ, който ще да от-
вори очите не само на малолѣтните дѣца, но и на
болградските просвѣтителѣ „отъ малѣ до великая“.
(Рѣжкоплѣскание).

РѢШЕНИЯТА НА КАМЕРАТА.

Рѣшение първо. Понеже нашиятъ нови гюргев-
ски гражданинъ Никола Казапѣчано унищожава
голѣмо количество спиртуозни питиета, то честниятъ
акцизъ са обявѣа да го погребѣ на правителствена
сѣмѣтка. (Погрѣбалното угощение ще бѣде подне-
сено отъ камерата).

Рѣшение второ. Понеже нашиятъ велики па-
триотинъ отецъ Вартоломея е оставилъ голѣми сум-
ми за народното добро и за богоугодните завѣде-
ния, то честната полиция са обявѣа да предприеме
рѣшителни мѣри противъ гореказанните цифри, щото
отъ тѣхъ да са не чуе „ни трага, ни гласа; а ко-
гато бѣде извършено това човѣколюбиво дѣло, то
да са напечататъ два водевила и една комедия за
новиятъ циркъ.

Ръшение трето. § 1. Понеже великият на-
следник на нашите велики прадеди Ионъ Чучулиг-
но са рѣшава да просвѣти ромунскиятъ народъ „во-
лею и неволею“, то ромѣнската академия са задѣл-
жава да го посвѣти въ рицари на остроумието и да
го приеме въ числото на своите педагози. § 2. Но
ако почтенни г. Кара-Георги докаже фактически изъ
санскритската филология и ако г. Хаждау прочете
надписътъ на онзи камакъ, който е намѣренъ въ
Олтеница, то академията са обизва да припознае
генеологията на чучулигите и да даде на тѣхниятъ
праунукъ титла *civis romanus*.

ЗА ДОИСТОРИЧЕСКИТЕ ВРЕМЕНА.

Да видиме сега какъ сѣ са развивале обществен-
ните закони, които сѣставляватъ най-главната страни-
ца въ човѣческата история. Ако лѣтописите на различ-
ни народи и да ни увѣриватъ, че у тоя или у оня народъ
сѣ са появили общественни закони именно за това, за-
щото нѣкое отдѣлно лице (Лукургъ, Солонъ и др.) е до-
било каприция да поблѣсти съ своиятъ умъ предъ своите
сжотечественици и да ги накара да блѣгатъ слѣдъ не-
го, то ние имаме неопровержими, основани на здрави-
ятъ разумъ, факти да мислиме, че сичкото това е произ-
лѣзло сжвѣстмъ наопаки, т. е. великиятъ законодатель са
е появилъ именно за това, защото въ обществото са е
чувствувала вече потребностъ за подобни закони, а на-
писалъ е тие закони сжобразно съ оние понятия, които
сѣ биле повече или по-малко общи на народътъ. Ние
мислиме, че би било доводно смѣшно, ако нѣкой отъ сж-
временните ингелизски юристи да би са завзѣлъ да сж-
стави за дивите австралици такива закони, които са из-
искватъ отъ ингелизските нрави и обичаи или отъ ингелиз-
ските общественни понятия. Сѣки единъ законъ, преди да
бѣде написанъ на хартия, сжществува въ главите на по-
големата частъ отъ народътъ, а особено у оние чинов-
ници, които сѣ назначени отъ обществото на бѣдатъ
негови ръководители въ нѣкои отношения, слѣдователно
тие сѣ са появили не за това, защото у тоя или у оня
народъ сѣ сжществувале умни хора, а защото сѣ биле
приготовени отъ обстоятелствата. Разбира са, че ние не
говориме тука за господарственните учрѣждения, които
повечето пѣти биватъ неприятни, стѣснителни и вреди-
телни за болшенството. Подъ име общественни закони ние
подразумѣваме само оние прави, обичаи и общественни
приличия, които сѣ биле сжставени подъ личното вли-
яние на народътъ и които отговарятъ подпѣлно на
неговите понятия. Но ние желаеме да поговориме по-на-
предъ за господарственните учрѣждения, защото, по ду-
мите на Токвила, „какавѣто е народътъ, такова е и пра-
вителството му.“ Мнозина говорятъ, че монархическата
форма на управлението е била най-стара и че конститу-
ционалните държави сѣ са появили вече у малко или мно-
го образованните народи; други са стараятъ да ни до-
кажатъ, че монархическото правление е свойственно са-
мо на азиатските народи; а трети ни увѣриватъ, че мо-
нархията е невъзможна у онзи народъ, който още не е
достигналъ до извѣстно образование. Да кажеме и ние

своео мнѣние. Монархическото правление е възможно
само у оние народи, които са занимаватъ съ земледѣлане,
които сѣ многочислени, които населяватъ малко про-
странство и които сѣ достигнале вече до извѣстно раз-
витие. Сѣки знае, че въ монархическите държави авто-
ритетътъ играе най-първите роли, а ние видѣхме вече,
че у първобитните народи не могатъ и да са допустатъ по-
добни понятия. Ако семейното устройство или домашни-
те обязанности у едно племе не сѣ още успѣле да до-
биятъ човѣческа форма, то и монархическото правление
не може да сжществува. Но когато семейството добие
своята ягкостъ и своето устройство, когато общините по-
чувствуватъ потребностъ да сжставатъ нѣщо общо и кога-
то едноплеменниците бѣдатъ принудени да са сжединатъ
въ едно цѣло, то са появяватъ и различни личности,
които прибиратъ въ ръцете си висшата властъ и които
захващатъ да дѣлатъ слабите и покорните на класове,
на касты и на сжсловия. Бащата на семейството става па-
триархъ въ кѣщата си, богатиятъ и влиятелниятъ става
патриархъ въ селото си, твърдохарактерниятъ и умни-
ятъ става предводителъ на сичкото племе и т. н. Разби-
ра са, че сичкото това произхожда постепенно, и слѣдъ
време патриархалността са преобразява на деспотизмъ. За-
коните, които първоначално сѣ са сжставляле по духътъ
на народътъ и сжобразно съ неговите понятия, така сжщо
захващатъ да измѣняватъ своятъ характеръ, т. е. оста-
вятъ са въ ръцете на нѣколко хора, които ги обжрщатъ
и приспособяватъ по своята воля и за своите лични или
кастически цѣли. Но ние сме длжни по-напредъ да по-
говориме за нѣкои отъ така нарѣченните общественни
прави и обичаи, които слѣдъ време сѣ станали общест-
вени, религиозни и господарствени закони, защото са-
мо въ такавъ случай е възможно да откриеме нужната
истина. Гоге говори, че първиятъ законъ, който са е по-
явилъ у човѣчеството, е опредѣлялъ степените на род-
ството, отъ което сѣ зависѣле положението на дѣцата,
свжрзките на общества и обезпечението на господарст-
вата. Сжщиятъ писателъ говори, че законите сѣ не мисли-
ми у оние народи и племена, у които още не са е поя-
вила първоначалната цивилизация, т. е. дорде семейст-
вото не е още добило своята сила. Ние мислиме, че ако
гореказанныятъ авторъ да би изучилъ до колкото трѣба
нравите и обичаите на първобитните народи, то би са
отказалъ отъ своето заключение. Ние са сжглашаваме,
че прогресътъ и развитието на законътъ принадлежатъ
въ значителна степенъ на по-развитиятъ периодъ въ ис-
торията на човѣчеството, по въ това сжщо време ние на-
мираме доволно развити и многопараграфни закони и
у най-дивите племена. Кажете ни сега, какъ трѣба да
си обясниме това явление? Ние можеме да кажеме даже,
че у множество низши раси сжществуватъ до толкова
сложни и многочислени обряди и приличия, които са не
срѣщатъ нито у вѣжливите китайци, у които са припи-
сватъ приличия даже и на още нероденните дѣца. Ако нѣ-
кои нови учени и да желаятъ да ни докажатъ, че комуни-
змътъ е естествено явление, че свободата са цѣни мно-
го повече отъ неразвитите племена и че деспотизмътъ е
невъзможенъ у естественните народи, то и тѣхните за-
ключения не намиратъ неопровержими факти въ дѣйст-
вителниятъ животъ. Лангъ говори, че австралиците не са

мо че са не ползватъ отъ своята лична свобода, но употребяватъ сичките си сили да свържатъ себѣ си съ колкото са може повече вънкашни обряди и съ всевъзможни кодекси, правила и обичаи, изъ които произлиза най-жестоката тирания, която е съществувала когато и да е подъ ясното небе, т. е. която е подчинила не само волята, но и собствеността, даже и самиятъ животъ на по-слабиятъ подъ ягката дѣсница на по-силниятъ. Тая тенденция предава въ ръцете на тираниите не само слабите и бѣдните личности, но и дѣцата и унуците му, а особено жените му. У гореказаното племе съществуватъ и такива правила, по които по-добрата храна, по-добрите животни, по-доброто питие принадлежатъ само на старите и на влиятелните хора. Жените, дѣцата и простите работници са обязаватъ да не гризатъ нито останалите кости отъ по-възрастните и отъ по-влиятелните, както то бива помежду шакалете, които ходатъ слѣдъ девовете да са наслаждаватъ отъ тѣхната недогризена трапеза. Разбира се, че сичкото това е правило, а не исключение. И така първобитните народи не знаятъ що е свобода и не цѣнатъ почти за нищо човѣческата личностъ. Разбира се, че само онзи човѣкъ, който е успѣлъ вече да отцѣпи своята личностъ и да отриси отъ вратѣтъ си многочисленните обичаи и обряди, може да управлява себѣ си по своята воля и по своятъ собственъ разумъ. Истина е, че и Европа не може да са похвали въ това отношение. Тамъ, дѣго съществуватъ цѣли кодекси обичаи, запрѣщения и привилегии, които сж така сжщо обязательни, както и написаните закони, не може ни да са помисли за свободното развитие. „Мнозина мислятъ, говори серъ Грей, че австралецътъ са отличава съ свободни мисли и съ свободни дѣйствия, а това мнѣние е сжвсѣмъ погрѣшно.“ На о. Таити на мъжете са позволява да ѣдатъ свинско мѣсо, дивечъ, риба, кокоси и въобще сичко, щото са нося за жертва на боговете, когато на жените, подъ страхъ на смъртно наказание, е запрѣтено даже да са досѣгатъ до предметите за жертвоприношенията, защото са предполага, че тие ще да ги осквернатъ. Огньтъ, на когото са приготвяла ѣдене за мъжете, са счита така сжщо за свѣщенъ, и жените не смѣятъ да са ползватъ отъ него. Даже и сждовете, изъ които ѣде мъжътъ, са държатъ отдѣлно, и ни една жена не смѣе да са досѣгне до тѣхъ. „Ни едно мнѣние, говори Веллингтонскиятъ епископъ, не е до толкова погрѣшно, колкото онова, че новозеландските народи живѣятъ безъ закони и безъ общественни обичаи. Тие сѣкога сж биле робове на законите, на правдата и на преданията“ (Trans. Ethn. Soc. 1870, p. 367). У грубите и у неразвитите народи са появяватъ даже и такива постановления или общественни правила, които нѣматъ въ себѣ си никакавъ смисаъ. Жителите на руска Америка считатъ за голѣмо престѣпление обичаятъ да са изгарятъ или да са хвъргатъ на купщата костите на животните. Тие трѣба да са държатъ по къщата въ отдѣлни стаи. Обрѣзанните погтя и падналите отъ главата косми са турятъ въ кеспи и окачватъ са по-дърветата. Тоя обичай са сжблюдава именно за това, за да бжде довтѣ имъ по-сполученъ. Българете иматъ обичай да забиватъ главите на умрѣлиятъ добитакъ по коловите на пѣтищата, съ които сж заградени градините имъ и ливадите имъ. Сжрбете закопаватъ отрѣзанните косми

въ земята, а българете хвъргатъ изваденните си зѣби на къщиятъ покривъ и молатъ нѣкаква си баба Няга да „земе тѣхниятъ костенъ зѣбъ и да имъ даде жѣлѣзенъ.“ Монголите считатъ за грѣхъ да са рови съ пожъ огньтъ или да са рѣже нѣщо предъ него. Ако нѣкой не сжблюдава тие обичаи, то осквѣрнява огньтъ, който може да му бжде вредителенъ. Освѣнъ това, монголските племена не биятъ конете си съ юздите, вадатъ да не капе лой на земята, стараятъ са да не глѣдатъ на вечерницата и считатъ за грѣхъ да удрятъ кость о кость. Тайлоръ говори, че тие обичаи са срѣщатъ и между индѣйците въ Америка. У гражданите са счита за грѣхъ да капе медъ по земята и да са хвърга восакъ въ огньтъ. Арнаутете не хвъргатъ нищо зелено въ огньтъ. Тоя обичай съществува и у ромъните въ Австрия. Колкото за формалностите при привѣтствията, при церемониите и при трактатите, то и въ тѣхъ са намира нѣкое сходство между най-чуждите между себѣ си племена, слѣдователно и изъ тѣхъ ние не можеме да извлѣчеме нищо съществено, че това племе принадлежи на индоевропейската, а онова на монголската порода. Айръ говори, че даже и у най-давните племена съществуватъ нѣкои нрави и обичаи, които би биле свойственни само на цивилизованите народи. У Меринера намираме джлги и широки подробности за многочисленните и за сложните церемонии, които са сжблюдаватъ отъ тонгитѣ. По неговите думи чиновочитанията у това племе сж достигнале до своето сжвършенство. Тѣхниятъ кралъ са счита за повѣлителъ на народътъ, за исполнителъ на божията воля, за посрѣдникъ между боговете и човѣчеството и за намѣстникъ на висшите сили на земята. У нѣкои негрски племена тие церемонии и въжливости сж до толкова силни, щото са изпълняватъ и съ различни движения на тѣлото. Понятията за престѣпленията, законите за общественните обязанности, легалното отмищение и пр. и пр. сж така сжщо общи човѣчески явления, а тѣхното хуманно развитие зависи отъ развитието на самото общество, което са обязва да ги сжблюдава. Престѣпленията първоначално сж са считале за лично дѣло, въ което сж биле заинтересовани само оние лица, които сж извършили престѣплението или които сж пострададе отъ него. Обществото не е желало ниго да знае, ако това или онова лице е отмищало или ако е убивало оние свои неприятели, които сж убиле баща му или дѣда му. Ако нѣкои индоевропейци и да говорятъ, че тоя обичай е свойственъ само на азиатските народи, то ние намираме и въ ангелзските стари закони думата *ray* — да платиме, който произхожда отъ латинската дума *rasare* — да умротовриме или да прекратиме. Тая дума е означава, че виновното лице е било длжжно да плати известна сума на пострадавшите отъ него индивидууми. По римските закони хванатиятъ тутакси крадецъ е ставалъ робъ на обокраденниятъ; а ако той успѣвалъ да побѣгне, то билъ длженъ да заплати само двойно откраднатата сума. Това сжщо начало са срѣща и у американските индѣйци. По островите на южниятъ океанъ, по свидѣтелството на Вилнамса, само въпросите за кражбата са рѣшаватъ отъ началниците, а народътъ мжсти самъ за личните уврѣди. У англосаксите *Wergild* тѣ или платата за оскърблението е била, както са види, замѣна на личното отмищение. Сѣка часть на тѣлото е имала опредѣле-

ива стойност. Косата са е цѣпила за 20 шпалинга, когато разбиеениятъ кракъ е чепилъ само 12. Обезобразеното лице е изисквало годѣма глоба. Ако за избиеениятъ предни забѣ сж са плащале шестъ шпалинга, то за пребиенното ребро сж са земаде само три. Суравостъта на първобитните кодекси и еднообразните форми на наказанията, съ които тие са характеризувать, са обясняватъ съ тие сжщи причини. Човѣкътъ, който е считалъ себѣ си уврѣденъ, не е можѣлъ да сжразмѣрва степенъта на наказанието философически. Изъ сичките факти, които ние навѣдохме въ своята статия, сѣки нашъ читателъ може вече да са убѣди, че правите, обичаите, езикътъ, религиозните вѣрования, законите и пр., които са изнасятъ отъ историците за потвържденнето на своите убѣждения, че това или онова племе е родствено съ индоевропейците, че сичките така нарѣчени индоевропейски народи сж са преселили изъ Индия и че само индоевропейското племе е способно за умствено развитие, не е нищо друго, освѣнъ ученъ фанатизмъ, който е заприличалъ на религиозно вѣрование. Освѣнъ това, ние желаѣхме да докажемъ: 1) че сжществующите днесъ първобитни племена не сж потомци на цивилизования прадѣди; 2) че първобитното сжстояние на човѣкътъ е било крайно варварско; 3) че изъ това сжстояние племената сж възлизале независимо едно отъ друго; 4) че окружающите едно племе природни причини сж най-главните условия на неговото развитие; 5) че сѣко едно първобитно племе, ако му благоприятствувать обстоятелствата, ще да достигне до извѣстна цивилизация; 6) че правите и обичаите зависатъ отъ развитието, а развитието зависи отъ правите и обичаите; 7) че сѣки единъ народъ, който живѣе и който не е окруженъ съ неблагоприятни климатически или политически условия, рано или късно ще да достигне до извѣстно сжвършенство, и 8) че сѣки човѣкъ е устроенъ така, щото неговата младостъ не може да са счита за неспособностъ. Слѣдъ време, ако намѣриме сжчувствующи читатели, ние са надѣяме да разгѣдаме и анатомическото сходство на племената, което повече отъ сичко друго може да ни рѣши горевзложенните вопросы.

ЗА ДИЕТИЧЕСКОТО ЛѢЧЕНИЕ НА БОЛѢСТИТЕ.

Диетически реценътъ за страдающите отъ хемороиди. Подъ думите страдающа отъ хемороиди ние подразумѣваме оние лица, които, — ако и да не сж подвържени на никакво хроническо и неизлѣчимо болѣзненно сжстояние въ нѣкои корѣмни органи, — страдаятъ отъ такива болѣзненни посѣщения, които произхождатъ отъ разстройството на кръвообращението въ пищеварителния апаратъ, т. е. както въ кръвоносните сжсуди на стомахътъ и на чирвениятъ каналъ, така и въ далакътъ и черниятъ дробъ. Това разстройство са основава най-повече както на затруднителния притокъ на кръвта отъ стомахътъ, отъ чирвениятъ каналъ и отъ далакътъ къмъ черниятъ дробъ, така и на затруднителното преминуване на кръвта презъ черниятъ дробъ. Най-главниятъ кръвени сжсудъ, който участвува при това разстройство, са нарича „вжрщателна вена“. Въ тая вена са сжбира дошавата кръвь изъ далакътъ,

изъ стомахътъ и изъ чирвениятъ каналъ, преминува изъ нея въ черниятъ дробъ и тамъ са распреѣлява така, щото дошавите сжставни части на кръвта (като материятъ за жѣлчката) са отдадечаватъ, и послѣ това отдаечение очистенната кръвь тече изъ черниятъ дробъ (чрезъ дробните вени) къмъ сжрдцето. Болѣзненното сжстояние, за което са говори тука, са нарича така сжщо застои на вжрщателната вена, страдания на корѣмния апаратъ, хемороиди и корѣмно пжнокръвие. По-гоѣмната частъ отъ лѣчителите рекомандуватъ за изцѣленнето на тая болѣстъ сумпуръ и карлсбадски минерални води. Тая болѣстъ са срѣща най-повече у оние хора, които сж принудени да работатъ и дене и ноше сѣдешката, да нѣматъ достаточни тѣлесни движения подъ чистиятъ въздухъ и да ѣдатъ твърде хранителни и раздражающа храна. Но най-повече тя са появява именно тогава, когато заедно съ неподвижния животъ и съ изобилната храна са сжединяватъ: умствена работа, чѣсто употребление на спиртюзните питиета, извжпрѣдъ душевни волнения, полови излишества и злоупотребление съ слабящите срѣдства. У жените разстройството на кръвообращението въ вжрщателната вена зависи твърде много отъ стѣгнатите завѣзки на фустанелите и на корсетите, които произвождатъ натискание на черниятъ дробъ. Болѣзненните проявления, които произхождатъ отъ разстройството на корѣмните кръвообращения, са появяватъ най-силно у чиновниците-инкохдриците и у хемороидалистите. Най-напредъ тие биватъ незначителни и иматъ мѣстенъ характеръ, като напимѣръ, неприятно усѣщанне отъ натискание и отъ пжлота въ горния частъ на стомахътъ (особенно послѣ ѣденето), които са сжединяватъ съ чувството на стѣсненне въ гърдите, — твърде чѣсто и съ бодѣжъ, — разстройство на апетитътъ и неправилно испражнение (ту проливъ, ту запѣкъ); вѣтрове и хемороидални болове (при крайтъ на заднепроходното черво). Малко-по-малко, при усиленнето на гореказанните мѣстни страдания и усѣщания, при повече-и-повече усиливающето са разстройство на пищеварението, са появява разстройство и на общото здравие, чувствува са нерасположение къмъ работата, лошаво расположение на духътъ, раздражителностъ, печаль, слаба воля и безепие. Безъ сжмѣнне спжкото това има своите причини въ сичката разваливша са вече кръвь, съ която са е размѣсвала примѣсътъ отъ дошавата кръвь изъ вжрщателната вена, защото не е могла да са очисти въ черниятъ дробъ. Ето защо при корѣмните страдания цѣлътъ на медицината са сжстои именно да облегчава течението на кръвта изъ вжрщателната вена чрезъ черниятъ дробъ, а не да тегли кръвта изъ вжрщателната вена къмъ заднепроходния каналъ. Неправилното кръвообращение въ вжрщателната вена ние можеме да ускориме съ достаточното сждѣйствие на оние сили, отъ които зависи това кръвообращение. Тие сили сж слѣдующите: дѣятелностъ на сжрдцето, движение на стомахътъ и на червата, свобода на корѣмната повжрхностъ и на джжтелните апарати, естествено количество воденикави вѣщества за кръвта на вжрщателната вена и безпрепятственно разширение на корѣмътъ. И така, противъ корѣмните страдания нашия реценътъ ще да бжде такавъ.

Рес. Цѣлесъобразно движение 1), особенно на корѣмѣтъ, — подѣ чистиятъ въздухъ.

Силно дѣханне 2), — особенно дълбоко пз-дѣханне.

Достаточни испражнения 3), но безъ помощта на слабители.

Умѣренность и простота въ ѣденето и въ пиеннето 4), особенно нераздражителна храна. Изобилно пиение вода 5), но по-добре топла, нежели студена.

Достаточно пространство 6) за разширението и за движението на стомахътъ и на червениятъ каналъ.

S. Ако е възможно, то сичкото това трѣба да се изпълнява въ прекрасна и въ весела мѣстность и между весело общество, при весело расположение на духътъ, далече отъ сичките занятия.

Ad 1) Цѣлесъобразното при корѣмната неправилна дѣятелность движение, когато то бива (общо, т. е. когато привождатъ въ дѣятелность сичките части на мѣстното (активно и пасивно), а особенно относящото са до стѣпите на корѣмната повършина, е необходимо. Разбира са, че това движение не трѣба да бѣде крайно, т. е. извънъ силите на човѣкътъ. Азъ ще да посвѣтовамъ страдающите отъ хемороиди да изпълняватъ слѣдующите правила: да правятъ гимнастика, да играятъ съ кегли, да сѣкатъ дърва, да копатъ въ градините, да са расхождатъ пѣши, да са възкачватъ на пѣкоя височина, да мацкатъ и да растриватъ корѣмѣтъ си, да повдигатъ сичкото си тѣло (да са навождатъ и да са исправятъ, да са протягатъ и да са въртатъ).

Ad 2) Дълбокото вдѣханне (разширението на гърдната коруба) оказва голѣмо влияние на корѣмното кръвообращение именно за това, защото съ неговото смѣдѣйствие кръвта (както при извличането подемникътъ на тулumbата или на цѣркалката) са повдига изъ черниятъ дробъ въ гърдите, слѣдователно и сичката кръвъ на върщателната вена може да тече по-бързо напредъ. Ето защо презъ денѣтъ, — разбира са, че подѣ влиянието на чистиятъ въздухъ, — трѣба да дѣхаме полека и дълбоко. Но за подобно дѣханне ние трѣба по-напредъ да са приучимъ съ помощта на дълговременно упражнение.

Ad 3) Правилното испражнение не трѣба да са принуждава съ никакви медикаменти. Само въ оние случаи, когато запѣкътъ е твърде силенъ, ние можеме да употребимъ клистиръ (отъ топла вода съ незначително количество масло). Дозволява са така също да са употребяватъ овощни плоди и сиропи, които облекчаватъ испражнението, като напримѣръ сливи, смокви (но безъ кожица и безъ жрна), ябловщина (сидръ) и др. т. Но при съблюденето на гореказанните правила испражнението сами по себѣ си малко-по-малко ще да станатъ правилни.

Ad 4) Храната трѣба да бѣде не твърде изобилна или богата съ лой, не твърде хранителна и не неудобоварима, не горячаща и не възбуждающа, а проста, удобоварима и прохладяюща. Съ една дума, ние рекомандуваме на болните добре приготвена домашна трапеза. Отъ питиетата трѣба да са отстранатъ богатите съ спиртъ.

Слабото пиво е невредително. Умѣренността, простотата и естественните ѣденета и пиенета съставляватъ вече половината отъ лѣчението.

Ad 5) Изобилното пиение вода способствува доволно значително на кръвотечението въ върщателната вена чрезъ черниятъ дробъ, защото кръвта добива повече воденикави свойства. Въ това отношение „многого много и помага.“ Но да не поврѣдиме стомахътъ си съ студената вода, ние смѣтваме болните да пиятъ топла, т. е. съ такава температура, каквата е, напримѣръ, карсбадската, или такава, каквато обикновено са употребява за чайътъ и за кафето.

Ad 6) Безпрепятственното разширение на стомахътъ способствува твърде много на корѣмното кръвотечение. Ето защо ние считаме за вредителна сѣка една дрѣха, която стѣга корѣмѣтъ (особенно у женскиятъ полъ), както и продължителното сѣдене на гърбавено или извѣдено (особенно скоро послѣ ѣденето). И така, болните и здравите трѣба да са старатъ, до колкото е възможно, да носатъ по-широки дрѣхи и да стоятъ колкото са може повече прави.

КРАТКИ ПОНЯТИЯ ЗА ЗЕМЛЕДѢЛИЕТО.

Удобрението съ минерални вѣщества. Но защото растенията са състоятъ не само отъ органически вѣщества, а и отъ минерални, то почвата трѣба да са удобрява и отъ едините и отъ другите. Като на най-употребителни и като на най-важни минерални удобрения ние ще да укажеме именно на гипсътъ, на варътъ и на золата. Удобрение съ варъ. Да употребяваме варъ за удобрението на полетата е възможно при твърде разнообразни обстоятелства. Намъ е вече извѣстно, че варътъ развѣжда органическите вѣщества, слѣдователно той може да принесе полза на сичките почви, въ които тие вѣщества са разлагатъ полека и даватъ малко храна на растенията. Варътъ, като ускорява размножението на органическите вѣщества, усилява хранението на растенията и дава имъ възможность да растатъ бързо. По тая причина съ варъ трѣба да са удобряватъ или оние полета, които са намиратъ въ студените климате, или твърде гъстите и мокрите почви, или, най-послѣ, оние ниви, на които почвите са удобряватъ само съ растения. Съ една дума, варътъ помага на растенията именно въ оние случаи, когато трѣба да ускориме разложението на органическите вѣщества, щото да имаме време да засѣеме нивата, т. е. да дадемъ на почвата или на семето възможность да израсте и да даде плодородие. Ние знаеме вече, че варътъ има способность да унищожава кислотите, слѣдователно удобрението съ това вѣщество може да измѣни и оние почви, които са състоятъ отъ киселъ черноземъ. Кислотите въ почвата, както ни е извѣстно, са развиватъ само въ оние случаи, когато земята са намира дълго време подѣ вода. Тие кислоти препятствуватъ на сичките растения, които сѣ особенно важни за земледѣлците, да растатъ и да дадатъ добаръ плодъ. На подобни почви растатъ само мжхъ, кошуди, диво тере, боделичина и др., които нѣматъ почти никаква цѣнность. Но ако тие мѣста са удобратъ съ варъ, то, като са унищожатъ кислотите, ние можеме да добиваме отъ тѣхъ не само добра трева, но и хлѣбни растения. Освѣнъ това, като удо-

бравяме съ варъ оние полета, на които растат само бла-
тисти треки, ние ги преобърщаме на плодородни не съ твър-
де скъпи сръдства, защото, изпърво, варътъ не е скъпъ и
намира си почти на сѣкаде, а, второ, удобрението съ варъ
не изисква чѣсти повторения, защото дѣйствието на тоя ми-
нералъ са продължава много години. При удобрението съ варъ,
ние трѣба да постѣпваме така също, както и при удобре-
нието съ органически вѣщества, т. е. да раздѣлимъ полето
на правилни четиригодишници и да насипеме на сѣка отъ тѣхъ
еднакво количество варъ. (Послѣ това тие купчини трѣба да
са разсѣрнатъ по четиригодишницѣтъ правилно и да са раз-
мѣсатъ съ почвата въ времето на ораньта. Количеството на
варътъ трѣба да бѣде съразмѣрно съ количеството на ки-
слотите, които са намиратъ въ почвата. Най-малкото ко-
личество трѣба да са състои отъ 5 до 10 малки кода на ед-
на десетина. Удобрението съ гипсъ. Гипсътъ е съста-
венъ отъ варъ и отъ сѣрна кислота (купоросно масло). Той
има способностъ да задържа влагата въ почвата и да у-
държа въ нея аммиакътъ. Като не позволява на тоя газъ да
са повдига нагоре и да са губи въ въздухътъ, гипсътъ му
дава възможностъ да влиза въ растенията и да усилява тѣ-
хното плодородие. Най-послѣ гипсътъ, като съдържа въ се-
бѣ си варъ и сумпуръ, т. е. такива вѣщества, които сѣ по-
трѣбни на растенията, служи и самъ за храна на растител-
ността. До каква степенъ е силно и благотѣлно влиянието
на гипсътъ на нѣкои растения, това ние можеме да видиме
изъ слѣдующиятъ опитъ. Ако едно поле, — по което е на-
сѣяна дѣтелина, бобъ, грахъ и въобще такива растения, ко-
ито иматъ много земенъ части, — са раздѣли на двѣ поло-
вини, изъ които едната да са натори съ гипсъ, а другата
не, то ще да видиме, че по-наторенната съ тие минерали частъ
растенията ще да израстатъ по-голъми и ще да бѣдатъ по-
плодородни. Различнето между едната и другата частъ ще да
бѣде до толкова голѣмо, щото ние ще да го усѣтиме до-
вольно значително. Това откритие или тоя опитъ е билъ на-
правенъ първъ пѣтъ отъ Франклина, който, — съ цѣлъ да
покаже на американците очевидната полза отъ удобрението
съ гореказаниятъ минералъ, — избралъ именно такова по-
ле, което било насѣяно съ дѣтелина и което са намирало
близо до пѣтътъ, който водилъ камъ Вашингтонъ. Франклину
земалъ стѣлченъ гипсъ и написалъ съ него по полето тие
думи: "Това мѣсто е посипано съ гипсъ." Дѣтелината по
тие букви порасла до толкова отличително, щото пѣтници-
те могле свободно да прочитатъ написанните думи и да са
увѣратъ съ очите си за полезността на гипсътъ при удо-
брението на полетата. Ако желаеме да наториме нѣкоя нива
съ тоя минералъ, то не трѣба да я изораваме, т. е. не трѣба да
размѣсваме съ него почвата, а да го перѣсиме отгоре когато
растенията захванатъ вече да растатъ; а ако желаеме, що-
то тоя минералъ да захване колкото са може по-скоро сво-
ето благотѣлно дѣствие, то трѣба да го изпечеме и да
го преобразиме на ситенъ прахъ, съ който да посипеме по-
чвата послѣ дѣждѣтъ или рано утреньта послѣ росата. По
нашите мѣста гипсътъ не съставлява такава рѣдкостъ, как-
вато той съставлява по-другите мѣста, но ние не умѣеме да
са възползуваме и отъ неговите дарове. Удобренната съ гипсъ
ливада (на една десетина по 4 кантара) дава двойно коли-
чество сѣно. Ние сме твърдо убѣждени, че ако земледѣл-
цѣтъ даже и да би купилъ гипсъ, то и въ такъвъ случай той
би извлѣкалъ изъ него такава полза, която би покрила раз-

носките му двойно и тройно, слѣдователно умѣнието и въ
това отношение играе доволно значителни роли. Гипсътъ,
който е необходимъ, както видѣхме вече, за удобрението на
почвите, може да са замѣни съ сѣрна (тикюртна) кислота, ко-
ято, като са съедини съ варътъ (варъ са намира по малко
почти въ сѣка почва), образува гипсъ. Удобрението на по-
летата съ сѣрна кислота по много мѣста е и по-евтино и
по-удобно, нежели съ гипсътъ. Ако желаеме да удобриме
полетата си съ тая кислота, ние сме длѣжни да я размѣсиме
съ вода. Тая смѣсъ трѣба да са състави съ такава пропор-
ция, щото сѣко едно ведро сѣрна кислота да са размѣсва
съ 1000 ведра вода. Ако водата бѣде употребена по мал-
ко, то сѣрната кислота не само че не ще да оплодотвори
почвата, но още ще да изгори находящата са по нея рѣ-
стителностъ. За удобрението на почвите съ сѣрна кислота
ние можеме да употребиме същите бѣжи, които рекоман-
довахме вече на нашите читатели въ предишната статия,
когато говорѣхме за удобрението на нивята съ воденикавъ
торъ и съ костени удобрениа. На сѣка десетина трѣба да
са употребява не повече отъ едно ведро сѣрна кислота и
отъ 1000 ведра вода (ако ведрото са състои отъ десетъ
оки). Тука сме длѣжни да кажеме и това, че ако упо-
трѣбиме за 50 гроша сѣрна кислота и за 50 гроша рѣ-
ботно време, то отъ удобренната десетина ще да полу-
чиме вече не 100, а 300 гроша, слѣдователно добиве-
ната полза ще да бѣде тройна. Ние сме твърдо увѣрени,
че ако нѣкой отъ нашите земледѣлци са рѣши да пожер-
тнова сто гроша, то на слѣдующата година ще да продѣл-
жи своите опити съ голѣмо усърдие и ще да добие такива ре-
зультати, които ще да му рекомандуватъ нашето изслѣдование
съ твърде добаръ усѣхъ и съ очевидно плодородие. Ние го
свѣтваме още да посѣе на удобренната съ тие сръдства ни-
ва грахъ, бобъ, чушки и др. т. Удобрението съ зола.
Золата съдържа въ себѣ си сичките минерални вѣщества,
които са извличатъ отъ растенията изъ почвата. Ето защо,
като туряме въ почвата зола, ние ѣ върщаме почти сичко,
щото е земалъ изъ нея преди време растението, освѣтъ ор-
ганическите вѣщества. Но защото золата на различни раасте-
ния, както по своятъ съставъ, така и по качества при про-
цесътъ на удобрениа, не е еднаква, то трѣба да видиме
коя именно зола е добра за нашите полета и коя не. Намъ
е извѣстно вече, че колкото въ една почва са намиратъ по-
вече такива вѣщества, които са растварятъ лесно въ водата,
толкова по-скоро и по-силно са развиватъ и самите раасте-
ния. Ето защо, когато желаеме да опредѣлимъ достоинст-
вата на золата, ние сме длѣжни да узнаеме, много ли въ
нея са намиратъ легкорастворими вѣщества. Разбира сеа, че
ние можеме да достигнемъ своето желание твърде лесно.
Ако земеме една ока зола и да я размѣсиме съ вода, аа по-
слѣ да изсушиме останалата твърда частъ и да я претеглимъ,
то недостатокътъ ще да ни укаже, колко именно въ тая зо-
ла сѣ биле такива вѣщества, които сѣ способни да са раз-
пусчатъ или да са растварятъ въ водата. Между легкора-
створяемите вѣщества, които са намиратъ въ золата почти
на сичките растения, пѣрвото мѣсто занимава поташѣтъ, на
когото свойствата иматъ голѣмо сходство съ свойствата на
варътъ. Ето защо, като употребяваме зола въ удобрението
на полетата, ние можеме да са рѣководиме по същитѣе пра-
вила, по които са рѣшихме вече да са рѣководиме при
удобрението съ варътъ. Единственното различие, което същѣ-

ствува между варът и поташът, са заключава въ това, че поташът не дѣйствува въ продължението на толкова дѣло време, както варът, слѣдователно удобрението съ това вѣщество трѣба да се повтѣря по-чѣсто. Трѣба да кажеме и това, че ползата, която произхожда отъ золата, е много по-значителна отъ оная, която произлиза отъ варът. Но освѣнъ оние свойства, съ които са отличава варът, золата има още и такова преимущество, че въ нея са намиратъ множество разнообразни хранителни за растенията вѣщества. Въ природата сѣществуватъ и много други удобряюща минерални вѣщества, които могат да се употребѣватъ при удобрението на полетата, но ние ги не употребяваме или за това, че тие биватъ твърде скѣпи, или за това, че ги не знаемъ. При удобрението на полетата ние сме длѣжни да обърнемъ своето внимание къмъ сичките вѣщества, които могат да принесатъ и най-малката полза на растителността, слѣдователно землѣдѣлческата наука става отъ день на день по-необходима за нашия народъ, който се занимава исклучително съ землѣдѣние. Освѣнъ гореказаните вѣщества, които ние рекомандувахме вече за удобрението на полетата, ние можеме да употребимъ почти сичко, щото съдържа въ себѣ си храна за растителността или щото може да увеличи достойнствата на удобрителните вѣщества. Въ западна Европа почти сичките нечистоти, които се събиратъ по улиците, се считатъ осторожно и изнасятъ се на полетата. А защото това удобрение е вѣздо вече въ употребление, то въ много градове тие нечистоти се купуватъ отъ извѣстни компании. Въ уличните нечистоти се намира смѣсь отъ торъ, отъ минерални вѣщества, отъ различни органически предмѣти, и др. т. Подобно удобрение дѣйствува твърде благотворително на почвата и може да се нарѣче удобрение „съ минерално-органически вѣщества“. Сѣщото достоинство има и тинята, която се намира въ рѣките, въ езерата и въ блата. Тинята се образува отъ изгнили растения, отъ риби и въобще отъ водени животни, които сѣ размѣсени съ земя и съ други минерални вѣщества. Самиятъ сѣставъ на тинята ни показва вече, че тя може достатъчно да натори земята, на която мислиме да посѣеме нѣщо. Но тука сме длѣжни да дѣйствуваме така, щото кислотите, които се намиратъ въ тоя торъ, да не поврѣждатъ на растенията. Ето защо ние сме длѣжни, преди да расхвърлимъ тинята по нивята си, да я оставимъ да изсѣхне, т. е. да я отдѣлимъ отъ гореказаните кисели. Сѣществуватъ и множество други минерално-органически удобрения, но размѣрътъ на вѣстникътъ ни не позволява да се разпространяваме вече. И безъ това разпространение ние, както ни са чини, сме омързнали вече на нашите читатели. Кой е кривъ? Незнающиятъ се нуждае и отъ най-малките подробности.

ЗА ШКОЛСКИТЕ ПРОГРАМИ.

Въ миналия брой на „Знание“ ние са общахме да поговоримъ за програмите на нашите школи малко по-подробно и да укажемъ на оние предмѣти, които днесъ са считатъ за необходими въ народното развитие. Ние мислиме, че не е нужно да разправяме на нашите читатели какви именно сѣ днесъ програмите на нашите училища. Сѣки вече знае, че у насъ не само въ сѣки единъ градъ сѣществуватъ различни програми, натруфени и наичени съ всевъз-

можни високи науки, но и въ единъ и сѣщи градъ, дѣто има двѣ училища раздѣлени и независими едно отъ друго, програмите сѣ различни. Тие програми, по нашето послѣднѣо мнѣние, нѣматъ своя опредѣлена цѣль. Въ тѣхъ сѣ са навтикале даже и такива предмѣти, които никому не сѣ нужни и които никакъ не отговарятъ на нашите нужди. А кой е кривъ? Крива е неразбранщината. На тоя свѣтъ са намиратъ множество поетически мозаки, които предпочитатъ хубавото и лѣскавото предъ полезното и необходимото. А многогодишните оцити и здравата критика сѣ успѣле вече да ни убѣдятъ, че разумните хора сѣ длѣжни да усвоятъ именно оние науки, които отговарятъ на дѣйствителния животъ. Но за сѣжаление, не само въ миналите времена, но и до днешния день, нашите учители и воспитатели цѣнатъ повече оние науки, които изискватъ нѣкакви си ужъ похвали, а не оние, които отговарятъ на дѣйствителния животъ и които сѣ предтеча на народното благосостояние. Въ гърцките школи главните предмѣти сѣ биле музиката, поезията, риториката и философията, които до времето на Сократа сѣ останяле безъ никакво примѣнение въ животътъ, а оние науки, които сѣ необходими за практическия животъ, сѣ биле сѣвжршено исклучени изъ тѣхните школи, или ако сѣ биле введени нѣкои отъ тѣхъ въ училищата имъ, то сѣ биле много ограничени. Така е било въ старите времена, така е и днесъ въ много европейски училища. Ако и да се е доказвало, и доказва се, че воспитанието или образованието, което се дава на нашите младежи, не е удовлетворително, че не отговори на нашите нужди и пр. и пр., но ние и до днесъ още не сме помислили за унищожението на злото. Но това зло произхожда не само у насъ. Въ тая категория се намиратъ училищата и у други нѣкои народи и народности. Хората четатъ тие или оние книги върху това или онова изслѣдование, слушатъ предавания и лекции върху единъ тѣмъ угоденъ предмѣтъ; рѣшаватъ се да дадатъ дѣцата си да изучатъ тая или оная наука: а сичкото това повечето пѣти става само изъ слѣпо подражание, т. е. чакъ хората праватъ така, то трѣба и ние да не останяме отъ тѣхъ по-долни. А имали нѣкоя дѣйствителна полза отъ това или отъ онова учение, това е сѣвсѣмъ напразенъ въпросъ. Истина е, че въ послѣдното време множество учени дадоха своето мнѣние за ползата на природните или на положителните науки, а други осѣдиха классическото образование. „Човѣческиятъ животъ е кратакъ, а когато е така, то ние сме длѣжни да обърщаме вниманието си именно къмъ оние науки, които ще да ни бждатъ полезни въ практическия животъ“, казахъ тие. И така, ако имаме на расположението си доволно кратко време за нашето развитие,—а трѣба много важни предмѣти да се изучатъ,—то преди сичко ние сме длѣжни да рѣшимъ какво ни трѣба, що именно можеме да изучимъ и що е най-важно и най-необходимо за насъ да знаемъ? Тие сѣ най-важните питання. Какъ да работимъ тѣлесно и умствено, какъ да нарѣдимъ нашите работи, нашите челяди, какво да работимъ като граждани, какъ да се ползуваме отъ богатствата, съ които ни е наградила природата, какъ да бждеме полезни на себѣ си и на ближните си и пр. и пр.? Воспитанието трѣба да рѣши тие важни въпроси. Безъ сѣмнѣние рѣшението имъ е доволно затруднително, но като земеме въ сѣображение, че съ тѣхното рѣшение е свързанъ нашиятъ животъ, то не ще да глѣдаме хладнокрѣвно на тѣхните мѣнотии и да ги оставяме на времето. Съ една дума, ние сме длѣжни да жертвуваме много за тѣхното рѣшение. Ако

постъпваме систематически, ние можеме скоро, доста скоро, да дойдем до удовлетворителни резултати. По това не е работа само за едного и за двамина, — тука са изискват повече сили, изисква са общо разискване и одобрение. За сега ние не заблъбваме пъкавъ знакъ за подобно пъщо, ние не виждаме да са залавятъ сериозно нашите учени мъже за тая немаловажна работа. Тука са изисква, щото сичките наши учени да размислятъ за изработването на една обща програма за нашите школи. Ако това не бжде извършено, то още много време нашите училища ще куцатъ, ще са скитатъ изъ темнотата и не ще бждатъ въ състояние да принесатъ онай полза, която са очкъва отъ тѣхъ. Истина е, че ексархията преди една година испроводи окръжни писма до сичките епархиялни съвети изъ България и заповѣда имъ да свикатъ епархиялни учителски събори, които, подъ председателството на мѣстниятъ владика, да изработятъ по една обща програма за цѣлата епархия, и рѣшенията на тие учителски събори да са испратятъ до ексархията. Въ нѣкои епархии станаха вече учителски събори, които и испратиха своите рѣшения до ексархията. Но отъ тогава са измина цѣла година, а ние виждаме, че въ сичките епархии не станаха учителски събори и че работата са замлъча почти съвършено, т. е. ние и до днесъ не виждаме никакъвъ резултатъ. Но както и да е, а, по нашего мѣние, време е вече да помислиме сериозно за по-доброто наръждане на нашите училища, или за приѣманията на една обща програма въ нашите школи. Много писатели сѣ писале за общото образование, но ние препоръчваме съчинението на Дюлона, който е писалъ за школите въобще и за нѣмските и англизките особено, както и книгата за общото образование въ Сѣдиненните Щати отъ Хиппо. Въ 1868 г. французското правителство е испроводило професорътъ Хиппо да разгѣда школите на Америка. Хиппо е свършилъ своята миссия, за която е билъ изпроводенъ въ Америка, и послѣ върщанието си отъ тамъ е предалъ на явностъ онова, що е видѣлъ по полето на общото образование и просвѣщение въ Новиятъ Свѣтъ. Слѣдъ време ние са надѣяме да издадеме особена книга за общото народно образование и просвѣщение въ Америка, подъ ръководството на Хиппо, а за сега ще да са ограничаваме съ кратки свѣдѣния за народните или за явните школи въ тая страна. Тие школи, казва Хиппо, сѣ раздѣлени на три категории: на първоначални (Primary School), на срѣдни (Grammar или Secondary School) и на по-горни училища (High School). Въ срѣдните училища са приемятъ оние ученици, които сѣ свършили първоначалните училища; а въ по-горните или въ по-високите школи сѣ приемятъ оние, които сѣ свършили срѣдните. Учението въ първоначалните, както и въ срѣдните и въ по-горните училища, трае по четири години. Ученикътъ, който постъпва въ явните училища на петата си или на шестата си година, като премине презъ сичките, свършва ги въ осемнайсетолѣтния си възраст. Въ първоначалните училища са учи: четение, писание, правописане (ортография), началото на граматиката, смѣтане, рисование и музика. Въ срѣдните и въ по-горните училища са изучаватъ: нѣкои езици, литература, история, география, геометрия, алгебра, химия, физика и природна история. Като излъзе изъ явните училища, ученикътъ, който е преминалъ презъ сичките тѣхни разрѣди, има доволно основни познания за практическийтъ животъ. Така приготвените ученици изъ по-

горните явни училища могатъ тутакси да постъпнатъ въ колежите, които сѣ отворени само за младѣжи на възраст, отъ 16 до 18 години, а изъ колежите — тутакси въ университетите, дѣто са продължаватъ същите науки, които сѣ са преподавале и въ колежите. Законътъ божи или науката за вѣрата е оставена въ Америка да са учи дома. Тая наука са не преподава въ училищата, защото въ тѣхъ трѣба да са преподава само онова, щото е достъпно на сичките граждани, безъ разлика на вѣра. Разбира са, че какавъто е учителътъ, такава бива и науката. Съгласно съ тая истина въ Америка сѣ основале учителски школи (*training Schools, normal schools*), въ които са приготвяватъ учители и учители подъ надзорътъ на вѣщи и на добре награждани професоре. Тие педагогически училища са поддържатъ отъ правителството. Въ тѣхъ са преподаватъ: математическите науки, астрономия, физика, химия, естествена история, геология, граматика, литература, философия, природна теология и политическа економиа; послѣ, музика, рисование (чертане), калиграфия (краснописание) и основание на педагогията. Освѣтъ това, оние ученици, които са приготвяватъ за учители и за учителки, иматъ случай да приложатъ на практика сѣка отъ тие науки още дорде са учатъ, като учителствуватъ въ разрѣдите, които сѣ установени като примѣрни или като нагледни при педагогическите училища. Учението въ педагогическите училища трае около двѣ години. Да кажеме сега и ние своето мѣние за оние науки, т. е. за оние предмети, които трѣба да са преподаватъ въ нашите школи. По-напредъ отъ сичко човѣкътъ е длъженъ да знае какъ да запази своето тѣло отъ разни болѣсти; само здравиятъ човѣкъ е въ състояние да извършава голѣми работи, т. е. да бжде полезенъ на себѣ си и на обществото. Ние имаме за това добри указатели: природата ни показва тие указатели, доволно е само да ги познаваме и да ги слушаеме. Природните закони наказватъ немилостиво оние, които ги не познаватъ и които ги не исполняватъ. Ако не преслѣваме тѣлото и мозакътъ, когато сѣ уморени, ако задушливиятъ, нечистиятъ, нездравиятъ и вредителниятъ въздухъ са непровѣтря чѣсто и незамѣства са съ чистъ и съ здравъ, ако човѣкътъ не бде дорде не огладнѣе, и не пие, дорде не ожѣднѣе, то човѣческиятъ организъмъ би излазилъ твърде рѣдко изъ своето нормално състояние. Но незнанието на животътъ е до толкова голѣмо, щото малцина сѣ имале щастие да са увѣратъ, че разумътъ, съ когото природата е надарила човѣкътъ, е неговиятъ най-добри и най-вѣрни водител. Природата е оградилъ човѣското здравие съ доста сигурни пазаче, но незнанието ни не позволява да са ползуваме отъ тие добрини. Ако нѣкой не върва, че знанието на физиологическите и на гигиеническите начала сѣ важни за човѣческиятъ животъ, то нека погѣда около себѣ си и да види колко мъже и жени има подпално здрави. Рѣдко, твърде рѣдко, ще да намѣрите съвършено здрави хора, а ще видите мнозина, които страдаятъ отъ хронически болѣсти, отъ общи слабости и пр. и пр. Но освѣтъ тие многобройни злини, човѣческиятъ животъ твърде чѣсто са скратява. И така, изучаванието на по-главните физиологически и гигиенически начала е необходимо за сѣкиго. Математиката (аритметика, алгебра и геометрия) е крайно необходима за нашите училища. Единъ професоръ говори, че съ математиката са ражда човѣкътъ и съ математиката умира, т. е. че математиката е нужна на човѣкътъ за презъ цѣлиятъ му животъ. Даже и най-простииятъ работникъ има потрѣ-

ба отъ математика. Инженеринѣтъ, архитекторѣтъ, зидарѣтъ и сичките други художници, които са занимаватъ съ подобни занятия, работатъ по геометрическа истина. Но ние никога не би свършили, ако би захванале да изброяваме тука сичките добрини или оная полза, която е принесла, и принася, математиката, ще да кажемъ само, че тя трѣба да са тури на първото мѣсто въ програмите на нашите школи. Физиката ни учи да избячаваме полза отъ парата, отъ топлината, отъ облаците, отъ дъждѣтъ, отъ въздухѣтъ, отъ свѣтлината, отъ електричеството, отъ магнетизмѣтъ пр. Физиката е подложно свързана съ механиката, съ химията и съ динамиката, които днесъ произвеждатъ чудеса. Химията е още по-важна въ практическитѣ животъ. На склада, на кадето и да са обжрнете, вие ще да видите химически процеси. А каква голѣма роль играе химията въ земедѣлнето! Химията е включена изъ нашите училища, но ние я препоръчваме на нашите учители, защото безъ нея оставаме слѣпи въ много отношения. Земедѣлнето така също са не преподава почти ни въ едно наше училище. И други пътъ са е говорило за неговата голѣма важностъ, но, види са, ние твърде малко, — да не кажемъ никакъ, — обжрчае внимание на добрите сѣмѣти. Но ние казасе вече, че програмите на нашите училища сѣ претоварени съ много непотрѣбни и излишни предмѣти, които са преподаватъ само за това, защото сѣ на мода, а оние предмѣти, които принасятъ съществена полза, нѣматъ достѣпъ въ нашата педагогия. Безъ да разсиряваме повече за важността на земедѣлческата наука, за която, както казахме, са е говорило доста, ние смѣло я препоръчваме като достойна да заемемъ едно отъ най-първите мѣста въ програмата на нашите училища. Естественията или природната история, която наистина са преподава въ нѣкои наши училища, не е съставена както трѣба. Така напримѣръ, ученикѣтъ учи подробно за сичките поирадѣления на растенията и др. т., а за животѣтъ, за физиологитѣ, за анатомията, за полезните и за вредителните растения му са не говори почти нищо. Така също са постѣни и съ другите части на естествената история. За домашните, както и за дивите полезни и вредителни животни трѣба да мусаговори по-обширно. Трѣба да обжрчае повече внимание на своите собствени нужди. Географията, която е воведенъ въ нашите училища, са не преподава така също както трѣба. Попитайте нѣкой ученикѣ, който е училъ география, за нѣкой градъ или за нѣкое друго мѣсто въ неговото отечество, то той ще да иде да го търси на картата. Да са преподава географията практически е много по-добре, нежели да са изучаватъ наустѣ различни градове, рѣки, езера и др. т., които самѣ до толкова нужни и които ученикѣтъ заборава твърде скоро. Сѣки е длжентъ да знае своята народна история, както и всеобщата. Всеобщата история отъ Дрелпера е най-добрата за висшите училища, а за низките трѣба да са сѣстави друга по нейната метода. Многобройните имена, дати и други такива не сѣ твърде полезни за ученикѣтъ. Колкото за преподаванието на законѣтъ божи, т. е. за религиозно учение, това е, по нашето мнѣние, работа на поповите, не какво да сториме, когато нѣмаме учени свѣщенници, които би биле въ състояние да извършаватъ своите обязанности! Освѣтъ материниятъ си езикъ, ние имаме нужда да изучаваме и единъ страненъ, било за неговата богата литература, било за търговски сношения. Почти въ сичките наши училища, нарѣчени главни, днесъ за днесъ са преподава французскиятъ

и турскиятъ езикъ. Турскиятъ езикъ, като официаленъ, е на мѣстото си; но французскиятъ, по нашето мнѣние, не отговаря подложно на нашите нужди. Французскиятъ езикъ не може да ни бѣде полезенъ въ търговско отношение, защото нашите търговци иматъ работа съ Австрия и съ Англия, а не съ Франция, слѣдователно въ това отношение нѣмскиятъ и ингелизскиятъ езикъ сѣ за насъ по-потрѣбни. Ако пожелаемъ да сравняваме французската литература съ нѣмската или съ ингелизската, то и тука ще да намѣриме, че послѣдните сѣ по-богати отъ първата.

СВИНЕЦЪ, ЦИНКЪ, КОВАЛТЪ, НИККЕЛЪ, ПЛАТИНА, ХРОМЪ И АНТИМОНИИ.

Цинкѣтъ, на когото практическата важностъ възраства сѣка година, са срѣща ту въ видѣ на галмей (въгленнокисела и кремниокисела цинкова окисъ), ту въ видѣ на бленда (сѣрноокисель цинкѣ). Той са добива най-много изъ първиятъ сѣставъ, но въ послѣдното време сѣ захванале да го добиватъ и изъ блендата. Тоя металъ служи не само за покривете на къщата и не само за тржби и водохранилища, но и за производството на различни статуетки (фигури) и за множество архитектурни украшения. Желѣзните нѣща твърде чѣсто са покриватъ съ цинкѣ. Най-послѣ цинкѣтъ дава твърде важна лигатура когато са сѣдинява съ другите метали, а именно съ медѣта (лауунъ и тумбакъ), съ медѣта и съ оловото (бронза) и съ мѣдѣта и съ никкелѣтъ (ново срѣбро). На първото мѣсто относително цинковото производство ние ще да туриме Пруссия (Силезия и Вестфалия). Въ 1859 г. 7601 работникѣ изъ 63 рудника сѣ добили 5,565,541 центъ цинкова руда, на която стойността е била равна съ 1,525,125 талера. Послѣ Пруссия главната производителница на цинкѣтъ е Бельгия. Между замѣчателните галмейни рудници въ Европа първото мѣсто принадлежи на рудникѣтъ Vielle Montagne (между Лютихъ и Аахенъ), дѣто са изжрчатъ ежегодно отъ 4 до 6 милиона фунта галмейна руда. Рудната мѣлда (долина подъ планинските дѣдиници), която са провира презъ варовита планинска порода, има дълбочина не повече отъ 40 до 50 стѣпки, и защото границите ѣ сѣ вече извѣстни, то, ако земеме съ съображение днешната нейна обработка, тя едва ли ще да бѣде доста за много години. Разработванието ѣ са сѣстои въ проста каменоломна работа, която не срѣща никакви затруднения. За изнасянието на рудата по сичката каменоломница е проведенъ твърде удобно устроенъ желѣзненъ път. Добаванието на цинкѣтъ изъ галмейиятъ въ послѣдното време е направило голѣми успѣхи. Въ по-напредните времена растопенната или очистенната руда, която е била размѣсена на половина съ каменни и съ дървени въглища, са е поджргала на до бѣло разкаляване. По тая причина свободната окисъ на цинкѣтъ са е отдѣляла, но онай нейна частъ, която е била сѣдинена съ кремневата кислота, която е образвала нейтрална кремнекисела солъ и която е сѣставяла приблизително една трети частъ чистъ цинкѣ въ металѣтъ, са е оставила неотдѣленна и, слѣдователно, изгубвала са е сѣвѣтъ напразно. Но сега въ очистенната, калцинированната, изжмченната и посипанната съ обыкновенното количество въглища руда са прибавява, съобразно съ свойствата на галмейиятъ, отъ 15 до 25 процента по своята тѣжелнина, варовъ прахъ или сѣотвѣтвующе на количеството до колкото са изиска чистъ варъ. При до бѣлорастопителната горѣщина варѣтъ са сѣдинява съ кремневата кислота и изгонва сѣединенната по-преди съ него свинцова окисъ, която отъ своята страна са разлага отъ дѣйствието на въглищата въ воздушна въгленна кислота и въ цинковъ металъ. И така, изъ галмей-

ятъ, който по-преди е давалъ само 31 процентъ цинкъ, сега са добива 41 процентъ, слѣдователно доходътъ се е увеличилъ на цѣла четвъртина и безъ значителна раз-
ности. Ето ни още едно отъ мирните завоевания на хи-
мията, която, безъ да прави по свѣтътъ необикновенни
шумотевици и безъ да награждава своите откриватели съ
херцогски титли и съ маршалски жезлове, е увеличила
богатството на господарството на много милионе и ра-
спространила е далече своето благодѣтелно дѣйстви-
е.

Кобалтътъ са срѣща най-много въ Саксония, въ
Боемия, въ Хесенъ и въ Норвегия. Обикновено той е смѣ-
сенъ съ мишморка (Speiskobalt) и съ сумпуръ (кобалтовъ
блѣстакъ), съпровождава са съкога съ никкелъ и съ же-
лѣзо и, като металъ, не употребява са ни въ чистъ видъ,
ни въ видъ на лигатура. Но при сичкото това той е твър-
де важенъ въ техническо отношение, защото служи ка-
то основание за прекрасната свѣтло синя боя, която
е известна подъ име сафлоръ или смалта. Сафлорътъ не
е нищо друго, освѣнъ чисто стъкло, което е вапцано съ
окисъта на кобалтътъ въ свѣтлосинъ цвѣтъ. Неговите
различни сортове са отличаватъ само по количеството на
кобалтовата примѣсъ и по едрото или по ситното каче-
ство на тая примѣсъ. Но защото сичките кобалтови смѣ-
динени, — отъ дѣйствието на тѣхъ въ окислено смѣ-
стоиние стъклениите флузи, — са произвождатъ твърде
бързо, то сичкиятъ процесъ при приготвянето свѣтло
синята боя са основава на това, че изъ рудата изгонватъ
мишморката и сумпурътъ, после я разбиватъ и сто-
пятъ съ кварцовъ пѣсакъ и съ поташъ въ стъклени
гарфелци. Когато растопенната масса истине, то са тжа-
че, мѣле са и промива са, за да са раздѣли на сортове
по своята тѣнота. Знаменитиятъ кобалтовъ заводъ Фос-
сумъ въ Норвегия са намира въ тѣсната скалиста доли-
на на рѣката Семоевъ-Елоа, която четвъртина частъ да-
лече отъ това мѣсто образува громаденъ и величественъ
водопадъ. Тая рѣка съ сичката своя широчина пада отъ
стръмна скала въ дълбочина отъ петдесетъ стъпки. Как-
во чудно зрѣлище, говори Хаусманъ, представлява на-
денето на такава събрана масса вода, която са освѣт-
лява отъ пурпуртъ на заходящото слънце! Какво зна-
чение могатъ да иматъ швейцарските рѣчници въ сравне-
ние съ тая колосална величина! Норвежските водопади
иматъ подобни на себѣ си само въ Сѣверна Америка, на
която природата има много общо съ норвежската. Фос-
сумскиятъ кобалтовъ заводъ произвожда разнообразни и
прекрасни бои. Тие достоинства произхождатъ отъ пре-
вжходниятъ материалъ, т. е. отъ отличителниятъ ко-
балтовъ блѣстакъ, който са добива близо до Скутерудъ
и който са срѣща въ смѣдинение не съ металически въ-
щества, които твърде чѣсто развалятъ цвѣтътъ, а само
съ частиците на слюдистиятъ сланецъ. Кобалтовата руда
съставлява такива пласти, които иматъ необиковено
протяжение въ дължина. Една и съща ивица била от-
крита на разстояние отъ $\frac{3}{4}$ часа. Пластътъ, който са
провлача вертикално, при изходящиятъ изъ скалата край
има срѣднѣо число дебѣлина около четири стѣнжена, но
не е твърде дълбокъ. Устроените надъ него ями са спу-
щатъ само на осемъ стѣнжена надолу, и тука масата
на рудата, както са види, са прекращава. На сѣки слу-
чай тука лѣжатъ голѣми маси кобалтъ, на когото до-
стойството са увеличава значително изменно за това, че
той са добива съ лежки способе и защото близо до руд-
ниците са намиратъ кораблавателни рѣки. Саксонските
рудни гори принасятъ ежегодно до 4,500 цента кобалтъ,
а Венгрия — до 3,000 цента. Въ Англия е бивало твър-
де чѣсто, щото богатите кобалтови руди съ са хвъргале
безъ никакво употребление, защото тамъ не имъ съ знае
цѣната. Такова нѣщо са е случило и въ подвойниятъ о-
ловенъ рудникъ Huel Wherry. Още и въ сегашниятъ вре-
ме близо до това мѣсто изъ пукотините на скалите са

добива кобалтова руда на нѣкое пространство надъ
повърхността на морето.

Никкелътъ е червеникаво блѣлъ металъ, прилича на
желѣзо, но е по-мекъ отъ него. Освѣнъ въ метеорните ка-
мие, той са срѣща повечето пъти смѣдиненъ съ миш-
морка и почти постоянно са съпровождава отъ кобал-
товата руда. Въ послѣдното време той е добилъ важно
техническо значение, и неговото производство е станало
важенъ второстепененъ источникъ на доходите въ оне стра-
ни, дѣто са намиратъ кобалтовите руди и кобалтовите
заводи. Той са употребява най-повече за приготвяне-
нето на новото сребро или на арсентинтъ, т. е. за лига-
тура изъ мѣдъ, изъ никкелъ и изъ цинкъ, който има
твърде обширно примѣнение по причина на своите дра-
гоцѣни качества. Безъ да говоримъ за голѣмото пѣн за
малкото сходство на новото сребро съ истинното, което
е свойственно не само на неговата повърхност, но и на
сичката масса, и за това, че ние можеме да го полируваме
и да приготвимъ отъ него различенъ родъ съдове, това срѣ-
бро има още и такава премущество, че, по причина на го-
лѣмата си твърдостъ, са излиза много по-полека, нежели
чистото сребро. Ето защо старите нѣща отъ новото сре-
бро са цѣнатъ много повече, нежели старите нѣща отъ та-
ка нарѣченното аплике, а направените отъ него домашни
и кухненни съдове не грезатъ ни най-малко съ своето у-
траяние, слѣдователно и въ това отношение то е по-
добро отъ мѣдъта, отъ латунтъ, даже и отъ онова сре-
бро, отъ което са праватъ въ Россия сребарните издѣлия.

Другъ металъ, който е важенъ въ техническо отно-
шение и който е билъ неизвестенъ на древните народи, е
платината. Тя е наидена първъ пътъ въ Перу въ 1736
г., но срѣща са най-много на Уралъ, въ имането на Де-
мидова, дѣто тя са излавва изъ пѣсакътъ повече отъ
50 кантара на годната. Тя е блѣла като сребро, но не
е до толкова блѣстища, и по-тѣшка е отъ златото, съ
което има почти еднаква растѣжливостъ. На тоя металъ
даватъ особена цѣнностъ именно неговите отличител-
ни качества да са не растопява лесно, да издържа си-
ленъ огнь и да са не пука отъ дѣйствието на твърде
голѣмите натискания, а това го прави твърде удобенъ за
приготвянето химически и физически апарати. Стой-
ността на платината са сравнява почти на половина съ
цѣнността на златото, така щото и тоя металъ принася
царски доходъ на Демидовото семейство.

Рѣдкиятъ металъ хромъ, който е откритъ въ 1797 г.
отъ Вонелена, въ металическо състояние са употребя-
ва така също твърде рѣдко, както и кобалтътъ, и, по-
добно нему, има единствено употребление за съста-
вить на вапцалките. Въ смѣдинение съ свинецтъ той
дава превжходна жѣлта боя, която са цѣни твърде ви-
соко отъ живописците. Зелената окисъ са употребява
съ голѣмъ успѣхъ за различни зелени цвѣтове, когато са
изображаватъ фигури по фарфорътъ. Хромистата желѣзна
руда е распространена почти повсемѣстно въ восточните
щати на Сѣверна Америка, но съдържаниятъ са въ
нея хлоръ бива до толкова незначителенъ, щото почти ни-
кой са не завзема за нейната искъчителна обработка.
Тая обработка са произвожда отчасти на хромовите заво-
ди въ Филадельфия и въ Балтимора, но по-чѣсто рудата
са изпроважда въ необработенъ видъ въ Англия. Не-
простително би било да не кажеме нѣколко думи и за сур-
мата или за антимониятъ, защото отъ лигатурата на тоя
металъ са приготвява шрифтътъ, или буквите, които
служатъ за печатането умствените произвѣдения на сѣ-
ки писателъ. Антимониланите руди съ твърде распростра-
нени, но повечето пъти тие са добиватъ изъ Остъ-Индия.

НАРОДНА ПЪСЕНЬ.

Мома Калино, Калино!
Честита била Калина
Сжъх деветъ мила братице!
Бой отъ дѣ иде, Калино,
Сѣки Калини доноси:
Кой чехли, кой по местйове,
Басе й Йованъ донесе
Двой чехли и двой местйове
И това влашко поженце.
Пукна са, тресна Тодора,
Йовановата невеста,
Отъ ялъ не може да 'оди,
Отъ жалъ не може да дума.
Чуди са, мая Тодора,
Какво зло да му направи,
На вѣзе гъ мала градина,
Челинъ 1) кошерь е страсила,
Та на на диганъ отиде
И на Йована говори:
„Либе Йоване, Йоване,
Ти сѣдишъ, либе, на диганъ,
Та пиешъ вино червено,
И вжра бистра ракия,
Ала не знаешъ, либе ле,
Що са е дома сторило, —
Калина го е сторила:
Челинъ кошерь е страсила.“
Йованъ Тодори говори:
„Либе 'убава Тодоро,
Това за това да бже,
Ала тебъ данно 2) не бже, —
А' 3) ща кошере на' 4) купи,
Сестра Калина не мига.“
Та на си дома отиде,
Чуди са, мая Тодора,
Какво зло да му направи,
На вѣзе въ нови ежаре,
Добра му коня прободде,
Та на на диганъ отиде
И на Йована говори:
„Либе Йоване, Йоване,
Ти сѣдишъ, либе, на диганъ,
Та пиешъ вино червено,
И вжра бистра ракия,
Ала не знаешъ, либе ле,
Що ти са дома сторило, —
Калина го е сторила:
Добра ти коня прободде
Съ нейното влашко поженце,
Що го армаганъ донесе.“
Йованъ Тодори говори:
„Иди си дома, Тодоро
Това за това да бже,
Ала тебъ данно не бже, —
А' ща си коня на' купи,
Сестра Калина не мига.“
Та на си дома отиде,
Чуди са, мая Тодора,
Какво зло да му направи,
Та на си вѣзе вовъ кжав,
Мжжко си дѣте убоде,
Нички 5) го въ люлка турила,
Та на на диганъ отиде
И на Йована говори:
„Либе Йоване, Йоване,
Ти сѣдишъ, либе, на диганъ,
Та пиешъ вино червено,

И вжра бистра ракия,
Ала не знаешъ, либе ле,
Що ти са дома сторило, —
Калина го е сторила
Съ нейното влашко поженце:
Мжжко ти дѣте убоде,
Нички го въ люлка турила.“
Тогасъ е станалъ младъ Йованъ,
Та на си дома отиде
И Калина си питаше:
„Мома сестрице Калино,
Ти ли ми страси кошере?
Ти ли ми коня прободде?
Ти ли ми закла дѣтенце?“
А Калина му говори:
„Басе Йоване, Йоване,
Ако азъ да сжмъ сторила,
На място да си остана,
Мряморенъ камикъ да стана!“
Йованъ Тодори говори:
„Либе 'убава Тодоро,
Ти ли ми страси кошере?
Ти ли ми коня прободде?
Ти ли ми закла дѣтенце?“
А Тодора му говори:
„Либе Йоване, Йоване,
Ако азъ да сжмъ сторила,
На място да си остана,
Мряморенъ камикъ да стана.“
Доде Тодора издума,
Тя си на място остана
И стана камикъ мряморенъ.

(Записана отъ Н. Попова въ с. Панагюрище).

КНИЖЕВНОСТЪ.

Дѣтски свѣтъ. Книга за четение въ класъ (овете), приспособена на постепенно (?) умствено упражненіе и на нагледно запознание (?) съ прѣдмѣти на природата. Съ 80 илюстрациѣ. (Издава) книжарницата на Д. В. Манчовъ (а) въ Пловдивъ, Свѣштовъ, Солунъ. 1875 г., in 8°, VIII + 264 стр. Изъ предисловіето на тая книга, която е носила по-напредъ (въ първото издание) название „Дѣтски свѣтъ“, са види, че господинъ Манчовъ е желалъ да постигне четири цѣли: 1) „да се допълни колко-годѣ недостатъкътъ у насъ на нагледното обучение, като се покаже какъ да се съедини то съ първоначалното четение; 2) да се даде вѣстество (?) за упражненіе на ученикътъ, да употребява правилно езикътъ; 3) да се наредетъ іединъ редъ статии, по които дѣтскиятъ умъ да се научи да мисли право; 4) да се дадатъ на дѣцата научни свѣденіѣ повече сериозни, отъ колкото занимателни (?), и така отъ първоначалното четение да се прави прѣдвериѣ на науката.“ Когато прочетохме тие нѣколко рѣда, то помислихме, че г. Манчовъ желае да поднесе на българската педагогика още единъ „мораленъ наставникъ“, какавъто й поднесе, на примѣръ, г. Войниковъ и г. Оджакъвъ, но излягахме са въ своите надѣжди. Изъ самата книга ние узнахме, че нашиятъ почтенни книгопродавецъ е желалъ само да пусне въ ходъ сериозна христоматия, която да даде на учениците възможностъ да „мислятъ“ и да „отварятъ вратата на науката.“ Разбира са, че желанието на г-на Манчова е похвално и благодарствено, но изпълнението му не отговаря на цѣлта, съ която е предприято изданието на тая книга. Ако желаеме да научиме ученикътъ да мисли правилно, то трѣба да го гощаеме не съ половинъ мисли и не съ осакатени разсѣждения, а съ свършени умствени изслѣдования или съ подължни описания на тая или на оная предмѣтъ. Освѣтъ това, ако желаеме да принесеме общественна полза съ своите „христоматии“ или „читанки“, на учениците, то трѣба

1) Печеливъ (отъ печел). 2) Данно. 3) Азъ. 4) Пакъ. 5) Съ очите да доде.

да ги съставяваме по по-строго обмислен планъ и да изпълняваме своята цѣль съ голѣма акуратностъ, защото само въ такъв случай нашите труди могат да посрѣдстватъ любовъ и съчувствие. Ние знаеме, че г. Манчовъ одавна вече издава „Бащини“ и „Майчини езици“, „Дѣтски мирове“ и други педагогически книжки и ръководства, слѣдователно гореозаглавената книга бѣше посрѣдствата отъ насъ съ отворени обятия, защото бѣхме убѣдени, че издателятъ ѝ е вече опитенъ човѣкъ и че послѣдниятъ неговъ трудъ ще да стои много по-високо по своето вътрѣшно достоинство отъ появилите се до сега. И що? — Ние смѣло можеме да кажемъ, че книжките „Бащинъ езикъ“ отъ г-на Манчова сж съставени много по-добре, нежели неговиятъ нови трудъ. Първиятъ въпросъ, който се появи въ главата ни при получението на тая книга, са заключавахе въ това, че ние пожелахме да знаеме за кои именно ученици е тя съставена, т. е. за учениците въ взаимните училища ли или за учениците въ висшите школи? За учениците въ взаимните училища тая книга е неудобопонятна въ много отношения, а за учениците въ висшите школи е недостаточна или бѣдна съ своето съдържание. За учениците въ висшите школи е нужно нѣщо по-сѣществено и нѣщо по-пѣлно и по-занимателно. Разговорите между Петка и баща му „за вѣтарѣтъ“ сж почти ненужни, даже и смѣшни, за оние ученици, които сж са опознали вече съ физическата и математическата география и съ физиката: а така нарѣчените „уроци отъ логиката“, сж темни даже и за разумни Радослава, защото изъ тѣхъ любопитниятъ ученикъ не може да извлече нищо друго, освѣнъ отдѣлни думи, които са срѣщатъ даже и въ лексиконѣтъ на Д-ра Богорова. Въобщо ние сме противни да се издаватъ подобни хрестоматии, защото на младите умове трѣба да са даватъ свѣршени и внимателно обяснени изслѣдования, а не празни разговори. А г. Манчовъ е ималъ мѣсто да удовлетвори потребностите на своята публика, защото книгата е доволно дебѣла и защото въ нея са намиратъ множество съвѣтътъ ненужни нѣща. Съ една дума, намѣсто множество дълги и маловажни статии, които сж помѣстени въ книгата на г-на Манчова, би могло да са напишатъ и да са помѣстятъ други много по-важни и много по-полезна. Ние не знаеме защо сж помѣстени въ тоя сборникъ и кратките забѣлѣжки изъ бѣлгарската история, когато тая наука са преподава вече и на най-малолѣтните ученици. Освѣнъ това, статиите въ първиятъ отдѣлъ, които носатъ заглавие „Първо познаване съ дѣтскій свѣтъ“, приличатъ на оние морални разкази, които омаржватъ даже и на оние дѣца, които обичатъ да слушатъ и съвѣтите на селските терзие. „Имало едно момче и едно момиче. Вървѣле, вървѣле и влѣзле въ една градина, въ която имало много ябълки. Набрулило си, излѣе ги и утишло си. Насрѣща имъ върви единъ брѣмбаль. — „Ти брѣмбаль ли си?“ го попитало момичето. — „Азъ сжмъ брѣмбаль“, отговорилъ брѣмбальтъ. — „А зашто си брѣмбаль?“ — „Защото брѣмбача.“ — „Ела, брѣмбачло, да ни посвиришъ“, казале дѣцата. — „Имамъ си работа.“ Дѣцата повикале пчелата да имъ попѣе, но и тя си имала работа. Тие повикале невѣстудката, мравката и нѣкои други живогни, но сѣки отъ тѣхъ си ималъ работа. Но когато повикале рѣката да си поиграятъ, то тя имъ изрѣвала до толкова страшно, щото тие тутакси са убѣдили, че е по-добре да идатъ по-напредъ въ училището, а послѣ вече да търсатъ другаре за своите играчки.“ Разбира са, че ако да би разказале подобна приказничка на възрастните ученици изъ висшите школи, то тие би помислили, че вие сте полудѣле и повикале би попѣтъ да ви прочете молитвата противъ умопомѣшателството. Статиите, които носатъ заглавие „Изъ природата“, сж избрани най-добре, но и тие кудатъ въ много отношения, защото и въ тѣхъ ученикътъ не ще може да намѣри нищо цѣло.

ПОЛЕЗНИ КНИГИ.

* Schmarada, Ludw. K. Zoologie. 2 Bd. I Ed. Mit 268 Holzschn. Wien, Braumüller. (X., 342 S. gr. 8). 4 Tthlr.

* Smith, I. Elements of Geometry, Containing the first four Books of Euclid, with Exercises and Notes. 12-mo, pp. 210. 3 s.

* Lobbey, I. L. The Study of Geology: Being the Introductory Lecture to a Course on Geology, delivered at the Working men's College, London, 8-vo, pp. 24. 6 d.

* Darwin, C. Origin of Species, 6 the edit. In 8-vo. 7 s. 6 d. cl.

РАЗЛИЧНИ ИЗВѢСТІЯ.

* Изъ единъ градъ въ Бѣлгария ни явяватъ, че основните имъ училища са намираше въ тѣвжре долино състояние. Учителите малко разбираше своята важна работа, за която сж задѣлжени, а училищното настоятелство още по-малко са грижило за тие училища. И до днешниятъ день во много мѣста въ нашето отечество основните училища са повѣриватъ на дѣца или на невѣщи учители, които не знаятъ нито какъ да преподаватъ, нито какъ да постѣпватъ съ малките дѣци. Ако искаме да бѣде зданието ни трайно, то, безъ никакво сжмѣние, темелътъ трѣба да бѣде добръ и здравъ. Основните училища иматъ голѣмо влияние на народниятъ напредокъ. Единъ отъ първите държавни мѣже въ сегашното време е казалъ: „основните училища сж оглѣдало на единъ народъ и на една държава.“ „Ако искате, продължава той, да познаете на каква степенъ са намира единъ народъ въ умственото отношение, то разгѣдайте неговите основни училища.“ И наистина, основните училища сж едно отъ най-главните срѣдства, което може по-лесно и за по-кратко време да доведе единъ народъ до по-висока степенъ на моралното и на материалното благосъстояние, а истинската сила на една държава са сжстои само въ суммата на знанието. За това нека сичките оние, които сж натоварени да са грижатъ за напредокѣтъ на училищата, обжрнатъ сериозно внимание и относително основните училища, въ които малките дѣца са приготовляватъ за въ по-горните школи. Това трѣба да земаатъ въ по-сериозно внимание и оние училищни настоятели, които видатъ, както и настоятелствата въ сичките градове и села, че тѣхните основни училища не отговарятъ на своето назначение.

* Мнозина говорятъ, че нашите ученици сж блѣдни, слаби, недѣлжви и пр. и пр., и сичкото това приписватъ на учението, т. е. че „отъ учението са появяватъ различни болѣсти.“ Разбира са, че това мѣние, както и много други, надъ които са не размишлява, е празна приказница. Нечистиятъ въздухъ, голѣмиятъ прахъ, постоянното сѣденне на едно мѣсто и др. т. сж единственната причина на това явление. Тѣлесното движение, което са произвожда по такова мѣсто, дѣто въздухѣтъ е чистъ, поддѣржа зданието не само на дѣцата, но и на възрастните. По нѣкои точни физиологически изслѣдования е открито, че сѣки здравъ момакъ въ продължението на четиримесечно рѣдово движение или тѣлесно упражнение, — и то сѣки день до заморяване, — добива триесетъ на стотѣхъ повече сила. Разбира са, ако нѣкой приучи тѣлото си на ежедневное движение, то не само че ще да придобива повече сила, но и не ще толкова бѣрзо да са уморява когато работи. Тѣлесното упражнение, както казахме вече, е нужно и за възрастните, особенно за художниците (занаятци), които работатъ повече сѣдешкомъ, за учители и въобщо за оние хора, които преминуватъ времето си повече въ сѣденне на едно мѣсто. Влѣзте въ тѣсна-та, въ низката и въ задушливата работна стая на нѣкой занаятчия, поглѣднете работниците му и вие ще да видите, че тѣхните лица сж блѣдни, жѣлти, сухи и повѣхнали. И така, тѣлесното упражнение прави човѣкътъ здравъ, силенъ, едаръ и силенъ за работа. Отъ работата заякватъ не само гърдите, но изострѣва са и умътъ, зрѣнието и слухѣтъ. Ето зашто човѣкътъ, намѣсто да кисне по цѣлъ день въ своето свободно време по кафенетата, би трѣбало по-добре да са расхожда тамъ, дѣто въздухѣтъ е чистъ и здравъ, или пакъ да върши такава работа, която накарва тѣлото да са развива.